БУХЫ ОРОНУУДАЙ ПРОЛЕТАРИНАР, НЭГЭДЭГТЫ!

БУРЯТ-МОНГОЛОЙ ҮНЭН

ВКП(б)-гэй Бурят-Монголой Обкомой, БМАССР-эй Верховно Соведэй ба ВКП(б)-гэй Улан-Удын Горкомой орган.

№ 179 (5071)
Пятница
Сентябриин
6
1946 он
Сэн 20 мүнгэн

Намарай пар гээшэ ерэхэ жэлдэ үндэр баян ургаса хуряаха хэрэгтэ нэгэн шухала нүхэсэл болоно. Тиимэһээ намарай парые хаһа саг сооно хахалжа гүрэнэй түсэбые колхоз, совхоз, МТС бүхэн гүйсэд дүүргэхэ уялгатай.

ССР Союзай Зэбсэгтэ Хүсэнүүдэй Министрын ПРИКАЗ

1946 оной сентябриин 3 — № 41 — г. Москва.

Нүхэд солдадууд, матросууд, сержантнууд ба старшинанууд!

Нүхэд офицернүүд, генералнууд ба адмиралнууд!

Советскэ Союзай ажалшад!

Мүнөөдэр бидэнэр империалистическэ Япониие даралан ИЛАЛТЫН ҮДЭРЫЕ һайндэрлэжэ байнабди.

Нэгэ жэлэй саада тээ советскэ арад зон ба тэрэнэй зэбсэгтэ Хүсэнүүд империалистическэ Японидо эсэргүү дайниие илалта түгэлдэрөөр дүүргэһэн байгаа. Япони болбол үгэ дуугүйгөөр капитуляци хэһэн тухай актда гараа табяа һэн. Советскэ арад болон тэрэнэй зэбсэгтэ Хүсэнүүд Илалта туйлажа, тэрэ илалтаараа бүхы дэлхэй дэлхэйн амгалан тайбан байдалые туйлаха хэрэгтэ угаа ехэ туһа нэмэри хэбэ.

Бүгэдэ арадай баяр болохо—империалистическэ Япониие дараһан ИЛАЛТЫН ҺАЙНДЭРТЭЙ дашарамдуулан танарта мэндые хүргэжэ амаршалнаб.

Империалистическэ Япониие дараһан ИЛАЛТЫН ҺАЙНДЭРЫЕ тэмдэглэхын тулада ЗАХИРХАМНИ ХАДАА:

Мүнөөдэр, сентябриин 3-да, манай Эхэ ороной столица Москвада, союзна республиканuудай столицанууд, мүн тэрэшэлэн Хабаровскада, Владивостогто болон Порт-Артурта хорин дүрбэ дахин артиллерийскэ залпаар салют хэхэ байна.

Манай Эхэ ороной нэрэ түрын ба Илалтын түлөө тулалдаануудта ами бэеэ үгэһэн геройнууд хэтэ мүнхэдөө алдаршаг лэ!

Советскэ Зэбсэгтэ Хүсэнүүд мандаха болтогой!

Советскэ арад зон мандаха болтогой!

Хүсэн түгэс советскэ Эхэ оромнай мандаха болтогой!

ССР Союзай Зэбсэгтэ Хүсэнүүдэй Министр
Советскэ Союзай Генералиссимус
И. СТАЛИН.

РСФСР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Указ

РСФСР-эй амтата зүйлнүүдэй ажаүйлэдбэриин Министерствые байгуулха тухай

1. РСФСР-эй амтата зүйлнүүдэй ажаүйлэдбэриин союзна республиканска Министерствые байгуулха.

2. РСФСР-эй Министрнүүдэй Соведээр баталагдаһан спискын ёһоор РСФСР-эй эдеэ-хоолой ажаүйлэдбэриин Министерствын мэдэлэй предприятинуудые, совхозуудые ба архи хэдэг, һогтоодоггүй, дрожжево, хмелеводческо, пивын, кофе-цикорно, тамхинай, махорочно ажаүйлэдбэриин организацинуудые РСФСР-эй амтата зүйлнүүдэй ажаүйлэдбэриин Министерстводэ дамжуулан үгэхэ.

РСФСР-эй Верховно Соведэй Президиумэй түрүүлэгшэ
И. ВЛАСОВ.

РСФСР-эй Верховно Соведэй Президиумэй секретарь
П. БАХМУРОВ.

Москва, 1946 оной августын 30.

ХРОНИКО

РСФСР-эй Верховно Соведэй Президиум болбол нүхэр Герасимов Павел Константиновичые РСФСР-эй амтата ажаүйлэдбэриин Министрээр томилбо.

ВКП(б)-гэй Улан-Удын Горкомой пленум

Сентябриин 4-дэ ВКП(б)-гэй Улан-Удын горкомой пленум болобо. Энэ пленум хадаа доро дурсагдаһан эмхидхэлэй асуудалнуудые шиидхэһэн байна гэбэл:

ВКП(б)-гэй горкомой секретарь ба бюрогой член нүхэр М. З. Ербануде гэгшын республика сооһоо гаража ошохо болоһон хадань тэрэниие уялгануудһаань сүлөөлбэ;

ВКП(б)-гэй горкомой секретарь ба бюрогой членээр нүхэр Култыгин И. П. гэгшэ һунгагдаа;

ВКП(б)-гэй горкомой секретарие ажаүйлэдбэри ба транспортын талаар орлогшо ба бюрогой член нүхэр Шумаев П. П. гэгшын республика сооһоо гаража ошохо болоһон хадань, тэрэниие уялгануудһаань сүлөөлбэ;

ВКП(б)-гэй горкомой секретарие ажаүйлэдбэри ба транспортын талаар орлогшо ба бюрогой членээр нүхэр Наумов П. Т. гэгшые һунгаһан байна.

Түсэбөө дүүргэбэ

КУДАРА СОМОН. (Телефоноор абтаба). Японско империализмые хосоон үгы хэһэн Илалтын үдэртэ зорюулан, аймагай 20 колхоз гүрэндэ таряа тушааха августын түсэб дүүргэһэн байна.

Мүн Куйбышевай нэрэмжэтэ, «Баян Булаг», «Комбайн» колхозууд гүрэндэ таряа тушааха жэлэйнгээ түсэбүүдые бүримүһэн дүүргэһэн байха юм.

Таряа тушаалга болзорһоо урид дүүргэбэ

НОВО-СЕЛЕНГИНСК. (Телефоноор абтаба). Аймагай түрүү колхозууд гүрэндэ таряа тушааха жэлэйнгээ түсэбүүдые болзорһоо урид дүүргэжэ байна. Японско империализмые үй бута сохиһон түүхэтэ үдэрэй хүндэлэлдэ зорюулан Куйбышевай нэрэмжэтэ колхоз (правлениинь түрүүлэгшэ нүхэр Доржиев) гүрэндэ таряа тушааха жэлэйнгээ түсэбые болзорһоо урид, августын 26-да 133 процент дүүргэбэ.

Тэрэшэлэн Ворошиловай нэрэмжэтэ, «Красный Чикой» колхозууд таряа тушааха жэлэйнгээ түсэбүүдые амжалтатайгаар дүүргэһэн байна. Һаяар «Социализм», «Большевик» Калининай нэрэмжэтэ колхозууд таряа тушаалгаар гүрэнтэйгөө сүм тоосохонь.

Г. САБЖАЕВ.

Гүрэнтэйгөө сүм тоособо

Хоринай аймагай түрүү колхозууд гүрэндэ таряа тушааха жэлэйнгээ түсэбүүдые амжалтатайгаар дүүргэжэ байна. Удын сомоной Сталинай, Кировай нэрэмжэтэ, «Улаан одон», «III Интернационал» колхозууд аймагай соогоо эгээл түрүүлэн гүрэнтэйгөө сүм тоосоо.

Һаяын үдэрнүүдтэ аймагай олохон колхозуудаар социалистическэ мүрысөөнэй ябаса шангадаба.

М. Хондоронов.

Улан-Удэ городой № 4 эхэнэрнүүдэй һургуули 1946—1947 онуудай һуралсалай шэнэ жэлые эмхитэйгээр эхилбэ.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: нэгэдэхи класста занятиин эхилһэн түрүүшын үдэр Найданова Маруся гэгшэ хүл дээрээ зогсоод классай һургагша нүхэр Г. А. Чикичева гэгшын асуудалда харюу хэлэжэ байна.

И. Красавцевай фото.

ТҮРҮҮШЫН ҮДЭР

Сентябриин хоёрой үглөөгүүр. Газаа сэдьхэлдэ аятай һэрюун. Үйлсэнүүдээр харахада хүнгэн гэшхэдэлтэй үхибүүд иишэ тиишээ һэлгэлдэнэ. Эдэнэр өөһэд өөһэдынгөө һургуулинуудта тээшэ шамдана. Зарьманиинь гартаа сэсэгэй баглаануудые баринхай.

Улан-Удэ городой басагадай гурбадахи дунда һургуулиин газаа элдэб үнгын платьетайнууд басагад шууяна, хүлгэнэ. Зунайнгаа амаралтын үедэ хараһан үзэһэнөө, хаана ябаһан, ямар хүдэлмэри хэһэнээ бэе бэедээ яаража, эбдүүсэжэ байжа хэлэнэд.

Заһагдаһан, будагдаһан, угаагдаһан классууд мэнэ мэнэ орохоёо байһан һурагшадаа хүлеэжэ, гэрэлтэн толоржо байна. Ханануудынь гоёор шэмэгдэнхэй.

Басагадууд уужам зал соо класс классаараа жагсаба. Ехэнүүд сонхонуудаар ороһон наранай гэрэл тэдэнэй сэлмэг шарайнуудые улам хурсадхан гэрэлтүүлнэ. Һургуулиин директор Екатерина Васильевна Яцевилло һуралсалай жэлэй эхилхэтэй дашарамдуулан һурагшадаа амаршалжа, һайнаар ба эрхим һайнаар һурахые уряалба.

Һурагшадай шэхэндэ урин һайхан дуулдадаг звонок жэнгиржэ, басагадууд, басагадууд класстаа орготы, партадаа һуугты гэһэн шэнги дуулдана.

Нэгэдэхи класс. Долоо наһатайнууд, һаяхан һалбаржа байһан шэнэхэн сэсэгүүд шэнги арюухан басагадууд өөһэдынгөө багша Татьяна Степановна Марчуковагай хэлэһэн үгэнүүдые бүхы анхаралаа табижа шагнана. Татьяна Степановна аятай зохидоор хэлэнэ:

—Минии хэлэхые анхаралтай шагнагты, басагадууд. Таанар мүнөө нэгэдэхи классай һурагшад болобо гээшэт. Энээниие бү мартагты. Манай һуужа байгааша энэ комната хадаа класс гэжэ нэрэтэй юм. Юумэ хэлэхэ гээ һаа гараа үргэдэг юм. Багшын асуудалда харюу хэлэхэдээ бодоод хэлэдэг юм...

Нүгөө класстань хоёрдохи классайхид һуралсана. Тэдэнэр хадаа класс гээшэ юун гээшэб, һурагша хүн бэеэ хайшан гэжэ абажа ябаха ёһотойб гэхэ мэтые һайн мэдэхэ болонхой.

Түрүүшын үдэр, түрүүшын хэшээлнүүд гурбадахи һургуулида эмхитэй һайнаар үнгэрөө.

Л. ТАРХАЕВ.

Республикын аймагуудаар үбһэхуряалга ба силос даралгын ябаса тухай

БМАССР-эй Газартаряалангай Министерствын мэдээн

1946 оной сентябриин 1.

Аймагууд	Үбһэ сабшалга (процентээр)	силос даралга (проц.)
Б.-Кударын	93,9	28.3
Түнхэнэй	89,0	72,4
Кяхтын	86,3	73,8
Иволгын	84,2	53,4
Ториин	83.5	67.2
Тарбагатайн	83,2	39,9
Бичурын	83,2	30,0
Заиграйн	80,9	44,8
Закаменай	80,0	87,4
Зэдын	79,2	59,5
Мухаршэбэрэй	79,0	42.2
Сэлэнгын	78,1	48,5
Кабанскын	77,2	53,9
Кударын	75,2	27,2
Баргажанай	75,1	55,1
Прибайкальска	73,1	29,4
Хэжэнгын	70,5	30,8
Хориин	65,8	39,6
Курумканай	50,7	30,7
Ярууны	43,1	24.3
Хамта:	72,4	49,4

Мүнөө намаржажа, үбһэ ногооной хагдаран, шэмэ шүүһэеэ гээхэ саг дүтэлжэл байна. Тэрээнтэй хамта колхоз бүхэн үбһэхуряалгаяа шамдуулжа, үхэр малдаа элбэг ехэ үбһэ тэжээл бэлэдхэхэ уялгатай.

Гэбэшье, республикын аймагууд үбһэхуряалга ба адуу малай ондоо тэжээл бэлэдхэлые тон хангалтагүйгөөр үнгэргэжэ байха юм. Республикын нэгэшье аймагай үбһэ сабшаха түсэбөө дүүргээгүй байһан баримта энээниие гэршэлжэ үгэнэ. Мүн силос дараха түсэб республика дотор миил 49,4 процент дүүргэгдээд байна.

Һүүлэй үедэ Байкало-Кударын колхозууд үбһэ сабшаха темпээ килээдгүй шангадхажа, республика соо аймагаараа түрүүлбэ. Тэрэшэлэн Түнхэнэй аймагта үбһэ сабшалга бараг ябана. Эндэхи хэдэн олон колхозууд силос дараха түсэбүүдээ сүм дүүргэһэн байна.

Тиихэдэнь, Яруунын, Курумканай, Хориин, Хэжэнгын, Прибайкальска ба бусад аймагуудай олонхи колхозууд үбһэхуряалгын бүхы хүдэлмэринүүдые болошогүйгөөр унжагайруулжа байха юм. Тэдэ аймагуудай хэдэн олон колхозууд аяар мүнөө хүртэр силос даралгые тоодоггүй зандаа. Гадна, дурсагдаһан аймагууд үбһэнэй валова суглуулгын түсэбые тон хангалтагүйгөөр дүүргэжэ байха юм.

Гэхэтэй хамта, үбһэнэй валова суглуулгын түсэбые дүүргэхэ ябадал эгээн шухала болоно. Тиимэдэ колхоз бүхэн гансал гектарай бэшэ, харин бухалай түлөө эрид тэмсэхэ байна.

Нютагуудтахи партийна, советскэ органуудай, аймагуудай малажалай таһагуудай мүнөөдэрэй зорилго юуб гэхэдэ, үбһэ тэжээл бэлэдхэхэ түсэбые валова суглуулгаар колхоз бүхэндэ заатагүй дүүргүүлхэ ябадал болоно. Мүн силос дараха, набша намаа суглуулха түсэбүүд хаа-хаанагүй сүм дүүргэгдэһэн байха ёһотой.

Үбһэ бэлэдхэхэ түсэбүүдээ саг сооно дүүргэжэ, адуу малаа садхалан тэжээлээр хангахын түлөө шууд тэмсэл хэе!

НАМАРАЙ ПАР ХАХАЛЖА ЭХИЛХЭ САГ ТУЛАЖА ЕРЭЭ

Дүрбэдэхи Сталинска табанжэлэй түсэб хадаа социалистическэ хүдөө ажалай урда угаа ехэ зорилгонуудые табиба. Колхозно таряашад, МТС, совхозуудай хүдэлмэрилэгшэд оронойнгоо хүдөө ажалые һэргээн бодхоохо ба улам саашадань хүгжөөхын түлөө шууд тэмсэл хэжэ байна.

Дунда зэргээр гектар бүриһөө 12 центнер ургаса абажа, табанжэлэй эсэстэ жэл соо 127 миллион тонно таряа талха хуряаха гэһэн зорилго хүдөө ажалай урда табигданхай. Энээниие бодотоор бэелүүлхын тулада түбхын түрүүн orooһoто культурануудай ургасые дээшэлүүлхэ хэрэгтэй. Тэрэнэй нэгэн шухала нүхэсэлынь эрхим шанартай пар болоно.

Газарай хүрьһые агротехникын заабаринуудай ёһоор элдүүрилхэдэ хэзээшье тогтууритай һайн ургаса абтадаг байна. Пар гээшэ газарай хүрьһэнэй буртаг үбһые үгы хэхэ, мүн тэрээниие хоер дахин хахалха, эгээл шухала хэмжээ ябуулга болоно.

Гэхэтэй хамта манай республикын хэдэн олон колхозууд парые, мүн тэрээниие хоер дахин хахалха, намарай пар хахалха ябадалые хэрэгсээдэггүй байжа, гүрэнэй түсэбүүдые жэлһээ жэлдэ дүүргэдэггүй байха юм. Энэ хадаа илангаяа һүүлэй жэлнүүдтэ тон бага ургаса абаха ябадалда хүргэбэ. Гэбэшье, манай республикын колхозууд урда жэлэй алдуунуудһаа һургаал абангүй, алдуугаа дахяад дабтажа байхань ехэлэ бүтэхэгүй хэрэг болоно. Республика дотор энэ жэлдэ пар хахалха түсэбэй миил 88,3 процент дүүргэгдээд байһан ябадалые ондоогоор сэгнэжэ болохогүй. Гадна, парые хоер дахин хахалха хүдэлмэринүүд олонхи аймагуудаар бүришье хангалтагүйгөөр үнгэргэгдэжэ байна. Баргажанай, Кяхтын, Бичурын, Мухаршэбэрэй аймагуудые энэ талаар түрүүшын баримта болгожо харуулмаар. Мүн республика дотор оройдоо 29.486 гектар парта культиваци хэгдэһэн байха юм. Баргажанай, Кударын, Ториин аймагуудта нэгэшье гектар пар культивацилагдаагүй байба.

Гэхэтэй хамта, намараи пар хахалалгада орохо саг тулажа ерээд байна. Гэбэшье, олонхон аймагууд мүнөө хүртэр энэ хүдэлмэридэ үшөө ороодүй байха юм. Энэ жэлдэ республикын колхозууд бүхыдөө 50 мянган гектар намарай пар хахалха байна. Теэд, нютагуудтахи партийна, советскэ, газартаряалангай органууд намарай пар хахалха хэрэгые урда жэлнүүдэйхидээл адли хүтэлбэрилөөгүй байһаар.

Һолоомын узуурта лущени хэхэ ба удаань намарай пар гүнзэгыгөөр хахалха ябадал яровой культурануудай ургасые дээшэлүүлхэ хүсэтэ нүхэсэл болоно. Таряа хуряаһан дары намарай пар хахалхын урда тээ, һолоомын узуурта лущени хэхэдэ, хүрьһэнэй дээдэ тала бамбайха, шииг нойто тогтоохо, буртаг үбһэн үгы хэгдэхэһээ гадна, хүдөө ажалай культурануудай элдэб хорото дайсан—хорхой шабхайнууд үхэжэ хосорхо байна. Гадна, намарай пар гээшэ хабарай тарилгын үедэ газарай хүрьһэ элдүүрилхэ хүдэлмэриие хүнгэдхэжэ үгэдэг байха юм. Тиихэдээ тарилгые богони болзор соо үнгэргэхэ арга олгоно.

Эртэ хахалагдаһан намарай пар агротехническэ талаар бүри ехэ үдхашанартай байна. Гэбэшье, республикын колхозууд һолоомын узуурта лущени хэжэ, мүн намарай пар хахалжа, ерэхэ жэлэй үндэр ургасын түлөө тэмсэлые ябуулаадүй байна

Ерэхэ жэлдэ үндэр ургаса хуряан абажа, гүрэнтэйгөө саг сооонь тоосохые, өөрын сэбэр үрһэнэй фонд байгуулхые, мүн ажалта үдэртөө талха таряа элбэгээр абахые хүсэһэн колхозууд тогтууритай ургасын түлөө мүнөөнһөө эхилжэ оролдохо ёһотой. 1947 ондо үндэр ургаса хуряаха бата бэхи үндэһэ һуури эгээл мүнөө үедэ табигдаха зэргэтэй. Тиимэл хадань, намарай пар хахалха түсэбые колхоз бүхэн заата заагүй хаһа соонь дүүргэхэ уялгатай.

Намарай пар хахалалга дээрэ трактор ба бусад жүдхэхэ хүсые зүбөөр хэрэглэхэ ябадал зайлашагүй шухала. Машинно-тракторна станци бүхэн намарай тарилгада ябаагүй байһан трактор ба машинануудаа энэ гэһээр намарай пар хахалалгада элсүүлхэ зэргэтэй. Колхозууд намарай пар хахалалгада моридые олоор хабаадуулха ёһотой.

Тракторист, плугшан бүхэндэ пар хахалха сезонно даабариие зүбөөр байгуулжа, тэдэнэрые энэ даалгабаритай дары танилсуулха шухала. Аймаг, колхоз, МТС бүхэндэ намарай пар хахалха табан хоногой график зохёогдоһон байха зэргэтэй. Тиихэтэй хамта, намарай пар хахалха нормо ба графигай хэр зэргээр дүүргэгдэжэ байһыень үдэр бүри шалгажа байха гээшэ тон шухала болоно.

Намарай пар хахалхадаа имагтал гектарай түлөө бэшэ, харин эрхим шанарай түлөө онсо анхарал табихань шухала. Намарай парые 18—20 сантиметрһээ гүйхэнөөр хахалжа огто болохогүй. Аймагай газарай таһаг болон МТС-үүдэй хүтэлбэрилэгшэд, илангаяа агрономууд намарай пар хахалалгын шанарые саг үргэлжэ шалгаха, мүн МТС-үүдэй механигууд машина зэмсэг, анзаһа зүбөөр тааруулха, засабарилха хэрэгтэнь тракторист ба колхозниигуудта хододоо туһаламжа үгэжэ байха үүргэтэй.

Намарай пар хахалагшадай дунда социалистическэ мүрысөөе үргэнөөр дэлгэрүүлхэ шухала. Түрүү газар хахалагшадые урмашуулха талаар бүхы хэмжээнүүд хэрэглэгдэхэ ёһотой. Трактористнууд ба колхозниигуудай полевой байра байдал, эдеэ хоол мэтые эрхимээр бэлэдхэжэ, тэдэнэрэй эрилтэнүүдые зүбөөр хангаха хэрэгтэй. Эртэ хахалагдаһан парай саашанхи элдүүрилгэнүүдые (парай хоердохи хахалалга, культиваци г.м.) һаадгүйгөөр ябуулхатаяа нэгэн доро, намарай пар хахалха түсэбые заатагүй дүүргэхэ ябадал колхоз, МТС бүхэнэй эрюун уялга мүн.

Намарай пар хахалалга хадаа үбһэ тэжээл бэлэдхэлгэ, ургаса хуряалгын эгээл шухала үетэй тохёолдоно гээшэ. Тиимэдэ колхоз бүхэн хүдөө ажалай эдэ бүхы шухала хүдэлмэринүүдые үнгэргэжэ байхадаа, хүдэлмэриин хүсэеэ зүбөөр хэрэглэжэ, алинииеньшье адли түргэнөөр ябуулха зорилготой. Аймагуудай партийна, советскэ, газартаряалангай органууд энэ шухала зорилгонуудые үнгэргэхэ хэрэгтэнь колхозуудта үдэр бүри хүтэлбэри ба туһаламжа хүргэхэ үүргэтэй.

Нүхэд колхозниигууд ба МТС-үүдэй хүдэлмэрилэгшэд! Намарай пар хахалха түсэбые эрхим шанартайгаар дүүргэхын түлөө эршэмтэйгээр тэмсэжэ, ерэхэ жэлдэ үндэр баян ургаса хуряахын бата бэхи һуури табия!

ХРОНИКО

БМАССР-эй Верховно Соведэй Президиум болбол нүхэр **Барабанов** Константин Трофимовичые Бурят-Монгол АССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшын орлогшоор томилбо.

* * *

БМАССР-эй Верховно Соведэй Президиум болбол нүхэр **Шагдуев** Куприян Алексеевичые Бурят-Монгол АССР-эй Верховно Суудэй член болгон һунгаба.

* * *

БМАССР-эй Верховно Соведэй Президиум болбол нүхэр **Жарко** Иван Агафеновичые Бурят-Монгол АССР-эй эдеэ-хоолой ажаүйлэдбэриин Министрын уялгаһаа сүлөөлбэ.

* * *

БМАССР-эй Верховно Соведэй Президиум болбол нүхэр **Красильников** Николай Петровичые Бурят-Монгол АССР-эй эдеэ хоолой ажаүйлэдбэриин Министрээр томилбо.

* * *

БМАССР-эй Верховно Соведэй Президиум болбол нүхэр **Шадаров** Озен Шездуевичые Бурят-Монгол АССР-эй Гэгээрэлэй Министрын уялгаһаа сүлөөлбэ.

* * *

БМАССР-эй Верховно Соведэй Президиум болбол нүхэр **Цыганков** Григорий Павловичые Бурят-Монгол АССР-эй Гэгээрэлэй Министрээр томилбо.

Парижска амгалан тайбанай конференци дээрэ

Репарацинууд ба Советскэ Союз

Румыни, Болгари, Венгри ба Финляндида хамаадаха экономическа асуудалнууд тушаа комиссиин заседани дээрэ В. М. МОЛОТОВОЙ хэлэһэн үгэ

Господин түрүүлэгшэ, Советскэ делегаци болбол репарацинууд тухай асуудалаар Гадаадын Хэрэгүүдэй Министрнүүдэй Соведэй дурадхалые дэмжэн дүнгэлсэһэн югославска ба бусад зарим делегацинуудта баясхалан хүргэнэ. Зүбшэн хэлсэһэнэйнгээ дүнгүүдые мүнөөдэр бүридхэжэ байна гээшэбди.

I. Энэ асуудал шухала удхатай

Советскэ делегаци болбол репарацинууд тухай асуудалые айхабтар шухала удхатай гэжэ тоолоно. Манай орондо Германиин болон тэрэнэй сателлидүүдэй фашистска арминуудай хэдэн миллион солдадууд сүмэрэн ороһон байгаа. Эзэмдэгшэдэй сүмэрэн ороһон дээрэһээ боложо, угаа ехэ гэмтэл ушаруулагдаа. Тэдэнэй хэһэн һандаралгануудтай таанар мүнөөшье СССР-эй баруун ба урда бүхы областьнуудта алхам бүхэндөө ушарха байнат. Энэ дайсанай добтолгын хойшолонгуудые усадхаха хэрэгтэ советскэ арад зон бүхыдөө мүнөө хамсыгаа шуужа ороод байна гээшэ. Эсэгэ оронoo хамгаалгын агууехэ дайнай болоһон жэлнүүдтэ СССР-эй арадууд хадаа Агууехэ Сталиниие тойрон нягтаар жагсаад сүмэрэн ороһон эзэмдэгшэдтэ эсэргүү илалта түгэлдэр тэмсэл хэһэндээл адли, мүнөө өөрынгөө агууехэ вождиин ударидалгаар советскэ арад зон ороноо һэргээн бодхоохо түсэбые хоердохи жэлээ шэн зоригтойгоор бэелүүлжэ байнад. Ажаүйлэдбэри, хүдөө ажал болон транспортые һэргээн бодхоохо хэрэгтэ, һандаргагдаһан городууд болон тосхонуудые һэргээн бодхоохо хэрэгтэ бидэнэй үмэнэ угаа ехэ зорилгонууд табигданхай, тиин бүхы советскэ улад зон мүнөө энэ һэргээн бодхоолгын ажал хэжэ, өөһэдынгөө фабрика ба заводуудые, мүн һандаргагдаһан электростанци ба түмэр харгынуудые, олон миллион айл-бүлэнэрэй һандаргагдаһан ба үгы хэгдэһэн гэр балгаһые һэргээн бодхоохо тушаа гайхамшаг ехэ баатарлиг хүдэлмэри ябуулжа байха юм. Тиихэ зуураа хэдэн арбаад миллион хүнүүд ушар еһынь ойлгоһон хадаа өөрынгөө Эхэ орониие экономическаар дэбжүүлхэ ба шэнэдхэхэ гэһэн шэнэ Сталинска түсэбые бэелүүлжэ байна.

Иимэ ушар байдалда, хэдэн олон һарын турша соо СССР-эй территори дээрэ сэрэгүүдээрээ һандаралгануудые хэжэ аашалһан тэдэ оронууд хэһээгдэнгүй үлэжэ, Советскэ Союзда гэмтэл ушаруулһанайнгаа түлөө материальна харюусалгын зарим нэгэн хубиинешье бэе дээрээ даажа абангүй байхые зүбшөөжэ шадахагүй байһан манай арад зондо репарацинууд гээшэ мэдээжэ моральна хангалта олгохо байһан хадаа, бага бэшэ экономическа удхатай байха юм.

Оронойнгоо ажахые һэргээн бодхоохо ба техническэ хангалта хэхэ хэрэгтэ өөһэдынгөө үмэнэ табигдаад байһан туйлай ехэ, шэнэ зорилгонуудые бэелүүлхэ тушаа Советскэ Союзай арадуудай дунда хэлбэрхэ ябадал байхагүй. Советскэ гүрэмнай тиимээр байгуулагдаһан хадань, ажалшадай дэмжэргэ туһаламжа абадаг байһан хадань, Сталин шэнги тиимэ агууехэ вождеор толгойлогдожо байһан хадаа бидэ советскэ хүнүүд болбол манай ороной һэргээн бодхоохо хэрэг хадаа найдамтай гарта болон үнэн харгы дээрэ ороод байна гэжэ сохом этигэдэг байнабди. Мүнөө тогтоогдоһон табанжэлэй түсэбые хараалагдаһандань орходоо үлэмжэ богонихон болзор соо дүүргэхэ гэжэ оролдохобди. Манай орон гээшэ дайн сэрэгэй урда тээ байһанда орходоо үшөө улам ехэ бүри гайхамшаг ажахын шэнэ зорилгонуудые бэелүүлгэдэ мэнэ һаяар орожо шадаха байһандань бидэнэр лаб найданабди.

Энэ харгы дээрэ һаад түбэг ба орео бэрхэ ябадалнуудые зайлуулха гэжэ оролдохо байһамнай мэдээжэ. Амгалан тайбанай конференци дээрэ репарацинууд тухай асуудал эб найрамдалай договорнуудай проектнүүдээр мүнөө хараалагдаад байһан советскэ багашаг эрилтэнүүдэйшье хангагдаагүй ушар гараад байгаа юм һаань, яршагтай юумэ боложо, энэ хадаа советскэ арад зондо болошогүй гарзагай ушаруулха байнабшуу. Советскэ делегаци гээшэ өөрынгөө ороной эдэ хуулита ба үнэнтэ зүб аша туһыень бодожо аршалан хамгаалхые оролдохогүй юм гэжэ һанаха болоо һаа, дан уймар ябадал болохо. Бусад арадуудай аша туһа тухай хэрэг гараад байхадань эгээн элементарна юумые ойлгожо шададаггүй хэн нэгэндэ заримдаа таарахагүй байгаашье һаань, бидэнэр саашадаашье иимэ юумэ хэжэ байхабди.

II. Австралийска делегациие үмөөрэгшэдтэ хэлэгдэхэ зүбшэл

Комисси дээрэ греческэ делегациин түлөөлэгшэ болбол австралийска заһабари тушаа ажаглалтануудые хэжэ хоер дахин үгэ хэлээд, өөрынгөө һанал бодолые тайлбарилха һэдэлгэ гаргаба. Греческэ делегат хадаа репараци гээшые агрессиин түлөө харюусалгатай гүрэнүүдтэ хүндэ хүшэр болохоор хэхэ хэрэггүй гэжэ тон оролдосотой ехээр тэмдэглэһэн байна. Бүгэдын мэдэһээр, мүн лэ энэ греческэ делегат хадаа бишиихан Болгариһаа аяар нэгэ миллиард доллар гэхэ гү, али тодоор хэлэбэл 985 миллион доллар репараци түлүүлхые эринэ. Энэ тоо хадаа ямаршье үндэһэгүй ба бусадай зөөридэ дан ехээр хомхойрходог зантай байһыень элеэр харуулна. Греческэ делегаци болбол нэгэ талаһаа репараци тухай һэргэг наһинаар байха хэрэгтэй гэжэ хэлэжэ байтараа, нүгөө талаараа өөһэдынгөө хүршэнэртэ даншье бодолгогүй эрилтэнүүдые табидаг байхадаа тон зүрюу юумэ хэлэдэг байһаниинь мүн лэ энээн дээрэһээ элирнэ. Австралийска делегациин дурадхал тушаа греческэ делегаци арсаһанаа мэдүүлһэн юм гэжэ энээндэ нэмэхэ хэрэгтэй. энэнь тэрэнэй позицида тон илгаатай юумэнь болоно.

Канадска делегаци болбол конференциин урда тээ Гадаадын Хэрэгүүдэй Министрнүүдэй Соведэй шиидхэбэринүүдые зүб гэжэ тооложо байһан аад, харин мүнөө эндэ польско делегациин нэгэ багахан ажаглалта хэһэн тухай дуулаад байхадаа, репарацинууд тушаа комисси бии болгохо гэһэн австралийска заһабариие һайшаан дэмжэхэ шухала гээд шиидхэһэн байха юм. Польско делегацида тон түрүүн дэмжээргэ үгэжэ үрдеэдүй байтарынь тэрэ польско делегаци өөрынгөө дурадхалһаа арсаһан тухайнь таанар мэдэнэт. Мүнөө үедэ канадска делегациин өөһэдөө юу хэжэ байһаниинь мэдэгдэнэгүй, теэд канадска делегациин позици хадаа нэгэ зарим талаараа ондоо илгаатай байна гэбэл—тогтууригүй, бэхи бүхэ бэшэ, нэгэ талаһаа нүгөөдэдөө шэлжэн орохо ба сухарихаар бэлэн байһан иимэ илгаатай гээшэ. Хоер жэлэй саада тээ эбтээ оролгын условинуудта гараа табижа байхада болон бүри үсэгэлдэр арсалдаата асуудал тушаа польско делегациин бишиихан заһабариин оруулагдаха саг хүртэр Канада болбол Румынида тогтоогдоһон репарациин хэмжээ болон тэрэниие түлүүлхэ гурим журамые зүб гээд тооложо байһан юм. Зүгөөр, иигэжэ зүбшөөһэндэнь найдахын аргагүй байшоо. Мүнөө болоходо репарационно асуудал тушаа тогтууригүй позици баримталжа байһан ушарые ажаглан хараад байхадамнай тэдэнэр мүнөө ороһон тэрэ байдал сооһоон өөһэдөө мултаржа гараха еһотой.

Минии түрүүшын мэдүүлгэ тушаа эндэ хэдэн олон ажаглалтанууд хэгдэһэн байна, тэрээн тухай би тогтожо хэлэхэ ушартай болоод байнаб.

Америкын Холбоото Штадуудай түлөөлэгшэ болбол советскэ делегаци гээшэ эрхые буруушаажа байһан хэбэртэй тиимэ һанал түрүүлжэ австралийска делегациие үмөөрһэн ба заһабаринуудые оруулха эрхыень тусгаар үмөөрбэ. Тиихэ зуура советскэ делегаци болбол, бусад ямаршье делегацидал адляар, австралийска делегациин өөрынгөө дурадхал ба заһабаринуудые оруулжа байха эрхыень буруушаан арсахые һанаашьегүй байха юм. Делегаци бүхэн гансал зүб бэшэ, мүн буруушье дурадхал оруулжа болохо байна. Энэ хадаа тэрэнэй дүүрэн эрхэ мүн. Теэд нүгөө талаһаа харахада тиимэ дурадхалнуудые шүүмжэлхэ гэһэн манай эрхые хэн буруушаажа арсаха бэлэй. Хэрбээ энэ тэрэ дурадхалнууд оруулагдаад байгаа юм хадаа, тэрэниие сүлөөтэйгөөр зүбшэн хэлсэхэ ба энэ дурадхал тушаа хэгдэжэ болохо ажаглалтануудые дуулаха байнабшуу. Энэ ажаглалта тааражашье болохо, мүн таарангүй байхадаашье болохо, теэд шүүмжэлхэ эрхэ гээшэ конференциин делегадуудай тэрэ эрхэһээ дутуугүй хуулита эрхэ болохо юм.

Австралийска дурадхал тушаа болон мүн тэрэ дурадхалай удха тухайшье хэгдэһэн ажаглалтанууд советскэ хэблэлдэ тунхаглагдаба. Тиигээд байхада австралийска делегаци өөрынгөө оруулһан дурадхалнуудые үмөөржэ хэһэн тэдэ ажаглалтануудаа болон советскэ делегациин үгэһэн харюугай удхыень өөрынгөө ээлжээндэ юундэ тунхагланагүй гээшэб. Австралийска ба советскэ делегациин дурадхалнууд соо юуниинь зүб ба юуниинь буруу байһыень улад зон өөһэдөө шүүжэ мэдэг лэ. Конференциин эхилхэһээ урда тээ зарим нэгэн хариин гүрэнэй газетэнүүд хадаа советскэ делегаци гээшэ конференциин заседани дээрэ, комиссиин заседани дээрэ хэблэлэй түлөөлэгшэдэй байлсаха ябадалые буруушаана гэхэ һанаатай зэрэб үгэ тарааһан тухай таанар мэдэхэ байнат. Конференци дээрэ энэ асуудалые анха түрүүн табихатайнь сасуу советскэ делегаци болбол энэ хадаа шал худал үгэ гээшэ, бодото байдалтай огто таарахагүй байгаашье һаань энэ зэрэб үгые хэн нэгэн тарааһан байна гээд тайлбарилһан байгаа. Манай комисси дээрэ хэблэлэй түлөөлэгшэдэй байлсахадань бидэ баяртайбди. Энэ асуудал тушаа австралийска делегациин һанал бодол тухай, мүн тэрэшэлэн советскэ делегациин һанал бодол тухай хэблэлдэ дэлгэрэнгыгээр бэшэгдээд байгаа юм һаань, бидэнэр тон ханамжатай байхабди. Хэрбээ хэблэлэй түлөөлэгшэд энэ гү, али тэрэ позициие демократическа олониитын үмэнэ сэхэрүүнь ойлгуулжа хэлэхэ ябадалда хэблэлэй түлөөлэгшэдэй туһалаад байгаа юм һаань, тэрэнь угаа ашатай туһатай байха бэлэй. Хэблэлһээ айһанай хэрэггүй, тиихэ зуураа энэ тэрэ шухала асуудал тушаа ямар дурадхалнууд оруулагдаһан тухай ба эдэ дурадхалнуудые буруушааһан ямар арсалтануудай бии байһан тухай зүбөөр хэлэгдээд байгаа юм һаань, конференци дээрэ үзэгдэжэ байгаа шухала асуудалнуудай хэблэлдэ толилогдохо ябадалһаа айһанай хэрэггүй. Энэ хадаа хэрэгые эли болгохын тулада ба бодото байдалые хаража ойлгоходонь хүнүүдтэ һаад хэдэг элдэбын һанаанһаа абажа зохеоһон юумэ болон худал зэрэб үгэнүүдые зайлуулхын тулада туһатай байха болоно.

Эндэ зарим хүнүүд болбол мүнөө оруулагдаһан энэ тэрэ дурадхалнуудай ушар шалтагаан тухай хэлэһэнэй хэрэггүй гэһэн байна. Энэ тэрэ делегацинууд өөрынгөө дурадхалые оруулжа байхадаа ямар ушар шалтагааниие хүтэлбэри болгоһон тухай бидэнэй мэдэһэнэйшье хэрэггүй ааб даа. гээд зүбшөөхэдэшье болохо байна. Гэбэшье нүгөө талаһаань харахада эдэ дурадхалнуудай хайшан гээд хэлэгдэһэниинь бэшэ, харин тэдэнэй бодото удхыень һонирхонобди.

Австралийска делегаци хадаа бидэнэр репараци түлүүлхэ гэһэн һаналтай байнабди гэжэ хэлэнэ. Теэд тэрэнэй оруулһан дурадхалай ямар удхатай байһыень һанаад үзэгты, тиигэбэл эдэ дурадхалнууд хадаа репарациие һалгааха гэһэн удхатай байһаниинь эли боложо үгэхэ. Хэн нэгэн өөрынгөө хүршэдэ энэ стул дээрэ һуугты гээд хани янзаар дурадхаһан аад, тэрэ хүнэй һууха гэхэдэнь мүнөөхи нүхэрынь шогложо тэрэ стулые хажуу тээшэнь болгоһон шэнги, энэ дурадхал тиимэ удхатай гээшэ. Тиимэ ушар гарахадань хэлэһэн үгэдэ этигэхэнь аюултай, харин нүхэрэйнгөөшье талаһаа тиимэ муу шог нааданда орожо хохидохогүйн тулада гэдэргээ харабал һайн байха юм. Эгээ иимэ дээрэһээ бидэнэр хадаа ондоо дурадхалай ушар удха тухай, тэрэнэй ямараар хэлэгдэһэн дээрэһээ шүүжэ үзэхэ бэшэ, харин энэ дурадхалай бодото удхыень ойлгожо, ямар нэгэ хүндэ тэрэнэй таарахагүйшье байгаа һаань, тэрээнһээ зохихо тобшолол хэхэ хэрэгтэй гэжэ һананабди. Энэ тэрэ делегаци өөрынгөө арадай һанал бодолые элирхэйлэн хэлэнэ гү гэһэн асуудал тушаа һэжэглэһэнээ хэлэхэ хэрэггүй гэхэшье һанаатайгаар эндэ хэлэһэн байха юм. Теэд делегадуудай хэлэхэ юумые тиигэжэ хизаарлаха гээшые зүбшөөхын аргагүй. Энэ гү, али тэрэ түлөөлэгшын арад зонойнгоо бодото дура хүсэлые элирхэйлнэ гээшэ гү гэжэ шалгадаг арга демократическа оронуудта бии юм. Хэрбээ хүсэд үндэһэ баримтануудай бии байгаа юм һаань заримдаа тиимэ асуудалые яахадаа табижа болохогүй байна гээшэб? Түлөөлэгшэнь арад зонойнгоо үргэн олоной һанал бодолые бэшэ, харин гансал энэ тэрэ бүлэг хүнүүдэй һанал бодолые элирхэйлэн мэдүүлээд байхадань, тэрэниие заһаха заларуулха тушаа хүсэд һайнаар зохеогдоһон, ажал хэрэг дээрээ шалгагдажа үзэһэн арга методууд демократическа оронуудта бии юм. Та бүгэдын мэдэһээр, үнгэрэгшэ жэлдэ боложо оройдоо хоер недели соо үргэлжэлһэн берлинскэ (потсдамска) конференциин болохо үедэ түс конференциин эхилхэ багта Великобританиин зүгһөө нэгэ түлөөлэгшэд байһан аад, конференциин дүүрэхэ багта тон ондоо түлөөлэгшэдэй байлсахыень хараа һэмди, юундэб гэхэдэ парламентын составташье, правительствын составташье, удаа тээнь мүн делегациин составташье арад зон хадаа угаа шухала һэлгэлтэ хэһэн байгаа. Баһа берлинскэ конференциин хүдэлмэриин аша үрэлэшье тэрэнь һайнаар нүлөөлһэн байна гэжэ хэлэхэ хэрэгтэй. Демократическа оронуудта заримдаа арад зоной бодото һанал бодолые тодорүүлан мэдэхэнь тиимэ бэрхэтэй бэшэ байдаг. Тиигээд байхада буруу юумэ болоһон ба алдуу гараһаниие заһаха заларуулхын тулада зохихо харгыеншье оложо болохо байнабшуу. Демократическа оронуудай түлөөлэгшэд энээниие буруушаан арсахагүй байха. Гэхэ зуураа эдэ түлөөлэгшэд өөрынгөө арад зоной бодото дура хүсэлые элирхэйлэн мэдүүлнэ гээшэ гү гэжэ заримдаа һэжэглэн хэлэхэ эрхыешье арсахын аргагүй гэжэ энээн дээрэһээ хэлэхэдэ болоно.

III. Репарацинууд ба арадай ажахые һэргээн бодхолго

Бидэниие репарацинууд тухай асуудалаар дан ехэ саг эльгээнэ гэхэ мэтыншье ажаглалтанууд бии байгаа. Советскэ делегаци энээниие зүбшөөжэ шадахагүй.

Великобританиин ба Америкын Холбоото Штадуудай түлөөлэгшэд хадаа Румынитай хэгдэхэ эб найрамдалай договорой проектын 22-дохи статьяе бэшэ (репарацинууд тухай статья) харин Румыниин ба эдэ гүрэнүүдэй территори дээрэ байһан румынска гражданинуудай бүхы эд зөөри, эрхэ ба аша туһын талаар абаха, бусааха, усадхаха гү, али ямар нэгэн ондоо юумэ хэхэ тушаа союзна ба нэгэдэмэл державануудай эрхэтэй байһан тухай хэлэгдэһэн 26-дахи статьяе үлүү ехээр һонирхохо байна гэжэ би ойлгоноб. Энэ хадаа тэдэндэ эгээн шухала асуудалынь байжа болохо. Теэд тиимэ байгаа хадань манай гүрэнэй, манай арадай хуулита ба үнэн эрхэдэнь хамаадаха юумые бидэнэй үмөөрхэдэ хэн һаад хэжэ шадаха гээшэб.

Ушар баримтануудые хараад үзэе.

Минии харуулһан документнүүд дээрэһээ таанарай мэдэхэдэ, Советскэ Союз дотор хариин гүрэнэй булимтарагшад дайн сэрэгэй үе соо 31850 ажаүйлэдбэриин предприятинууд, тэдэнэй дунда томо томо заводууд ба фабрикануудые үсөөн бэшээр һандаргаһан байгаа. Дайнай болохоһоо түрүүн эдэ предприятинууд дээрэ 104 миллион хүдэлмэришэд ажаллажа байһан юм. Манай ажаүйлэдбэри нилээд һэжэрэгдээ. Холбоото Штадуудта зол боложо дайсан сүмэрэн ороогүй байшоо. Мүн эдэ жэлнүүдтэ Холбоото Штадуудта шэнэ предприятинууд үсөөн бэшээр баригдаһан байна. Эдэ жэлнүүдтэ Америкын Холбоото Штадуудта ажаүйлэдбэринь нилээд ехээр хүгжэһэн, бүри Америкэдэ хэзээдэшье үзэгдөөгүй тиимэ ехэ хүсэтэй болоо һэн. Тэндэ гансахан эбтэ амгалан сагай продукци гаргаха шэнэ заводууд баригдаа бэшэ, мүн ерээдүй сагта хэрэгтэй боложо магад гэһэн хэбэртэйгээр сэрэгэй ажаүйлэдбриин туйлай хүсэтэй шэнэ заводуудые бариһан байха юм. Энэ хадаа бүгэдэдэ мэдээжэ.

Советскэ делегаци болбол дайн сэрэгээр бидэндэ ушаруулагдаһан һандаралгые түргэнөөр һалгааха гэһэн бидэнэй оролдолго ба тиихын тулада бии бүхы арга-боломжонуудые тэрэ тоодо эбтээ оролгын хэлсээн дотор хараалагдаһан жэшээгүй бишиихан репараци түлбэринүүдые хэрэглэхэ гэһэн манай хүсэлэн зүбөөр ойлгогдохо бэзэ гэжэ советскэ делегаци сохом найдана. Тиин, бидэнэр хадаа Советскэ Союзай ажахын байдалые һэргээн бодхоохо хэрэгтэ һаад хэжэ болохо ба СССР дотор эзэмдэлгэдэ ороһон тэдэ районуудта ажахын байдалые һэргээхэ ябадалда һаад түбэг хэжэ боломоор тэдэ дурадхалнуудые бидэнэр яабашье зүбшөөжэ шадахагүй байнабди. Репараци абаха тушаа манай эрхые эбтээ оролгын бүхы хэлсээнүүд соо Америкын Холбоото Штадуудшье, мүн Великобританишье тооһон ушар хадаа хангалтагүй байна гээшэ. Бидэнэр бэе бэеэ ойлголсоод үгэеэ таараһан байнабди. Теэд австралийска делегаци ондоо хэлэн дээрэ хөөрэлдэжэ захалаа. Тэдэнэр хадаа энэ хэлсээниие усадхаха гэһэн тиимэ дурадхалнуудые эндэ оруулһан байгаа. Австралийска делегациин оруулһан дурадхалынь гансал Советскэ Союзай һанал бодолдо зүрюу байна бэшэ, мүн эдэ асуудалнууд тушаа Америкын Холбоото Штадуудай болон Великобританиин һанал бодолтой таарахагүй байнабшуу, баһа эбтээ оролгын ба эб найрамдалай договорнуудай проекттэйшье таарахагүй байна. Энэ ба мүн бусад олон асуудалнууд тушаа, бидэнэр Америкын Холбоото Штадууд болон Великобританитай бүри хэзээ үни үгэеэ нэгэдэжэ тааралһан байгаабди. Теэд, австралийска делегаци тад ондоо удхатай тон ондоо хэлэн дээрэ хэлэжэ захалаа. СССР-тэ таарахагүй иимэ ондоо хэлэн дээрэ хэн хэлэжэ шадахаб гэхэдэ дайн сэрэг хайшан гээд болоо һэм, союзнигуудай ниитын илалта туйлаха хэрэгтэ энэ гү, али тэрэ гүрэн ямар үүргэ дүүргэһэниие мартажа эхилһэн хүнүүд, фашизмда эсэргүү дайн сэрэгтэ бидэнэй хэды шэнээн үхэл гэмталдэ орохо болоһониие мартажа эхилһэн хүнүүд иигэжэ хэлэхэ болоно. Теэд, тиимэ ушар болоо юм хадань, бидэнэр өөһэд[…] һанамжые хэлээд, тиимэ бай[…] өөһэдынгөө сэгнэлтэ үгэхэ байна[…] Австралийска делегациин ору[…] заһабаринуудай хэлэниинь ма[…] дайн сэрэгэй үедэ бидэнэрэй союз[…] гууд боложо хөөрэлдэһэн тэрэ […] бэшэ, мүн союзнигуудые нэгэд[…] бэшэ, харин гансал бутаргаха, […] дэмэл нацануудые бутаргаха […] тиимэ хэлэн байнабшуу.

Дайн сэрэгэй хойшолон[…] дые усадхаха тухай […] лэхэ юм болоо һаа, бид[…] тон түрүүндэ репарацида […] шэ, харин өөһэдынгөө хүсэ шада[…] найдахабди гэжэ мэдүүлхэ еһо[…] байнаб. Зүгөөр, манай орониие […] гээн бодхоохо хэрэгтэ репараци[…] мэдээжэ туһаламжа хүргэхэ ба[…] даа, теэд бидэнэй гол шухала бо[…] жо найдаха юумэ хадаа манай […] ветскэ арад зон, манай Стали[…] табанжэлнүүд ба дайн сэрэгэй һ[…] дэ арадай ажахые һэргээн бод[…] хэрэгтэ ажал хүдэлмэридэ ба[…] дайн сэрэгэй шуурган соогуур […] нэйнгөө ажахын, культурна ба […] тическэ талаар сэсэглэн һалб[…] ябадалые хангаха хэрэгтэ ма[…] арад зониие эбдэршэгүйгөөр нэгэд[…] хэ ябадалые урданшье ха[…] жа байһан аад, мүнөөшье ха[…] жа байһан шэнгеэр сэр[…] хойнохи үедэшье арадай а[…] хые һэргээн бодхоохо ба са[…] даа хүгжөөхэ хамаг бүхы хэр[…] агууехэ вождь манай Ста[…] хүтэлжэ байна гэжэ […] даха ябадал болоно. Энэ ха[…] аршалан хамгаалха хэрэгтэ […] хамта ябахаар бэлэн байһан, эб […] рамдал ба аюулгүй байхые […] аша туһада тааралха байһан бүхы […] найрамдалда дуратай арадуу[…] һанал хүсэлэндэ тааралха юм. Ар[…] дай хоорондохи хани барисаае […] тоохо хэрэгтэ туһалха юм гэжэ […] данабди.

Италида хамаатай экономическа асууда[…] тушаа комисси дээрэ А. Вышинскиин хэлэһэн үгэ

Үсэгэлдэр Советскэ Союзай түлөөлэгшэ, Советскэ делегациие толгойлогшо Молотов болбол австралийска делегациин оруулһан заһабаринуудые абтахын аргагүй, хоротой ба үгэ дуугүйгөөр арсагдаха еһотой байна гэжэ тоолоһон Советскэ делегациин һанал бодолые хүсэд дүүрэнээр хэлэһэн байна. Энэ асуудал тушаа нэмэжэ һанал бодолоо хэлэхыень Советскэ делегациие баадхажа энэ заседани дээрэ зарим хүнүүдэй хэлээгүй юм һаань, мүнөөдэр би үгэ абахагүй байгааб.

Өөһэдтэнь дайн сэрэгээр ушаруулагдаһан гарза гайе бусааха тухай хуулита эрхэтэй байһан тэдэ гүрэнүүдһээ гадна, мүн тэрэ гарза гайнь түлөө харюусаха еһотой байһан гүрэнүүд тушаа үнэнтэ зүб заршам баримталжа репарацинууд тогтоогдохо еһотой һэн гэжэ эндэ баһа дахяад һануулһан байха юм. Энэ заршам гээшэ тон зүб, тиин Гадаадын Хэрэгүүдэй Министрнүүдэй Соведэй дурадхаһан репарацинууд тухай асуудалые шиидхэхэ проект хадаа энэ заршамтай тааралха байна. Австралийска делегациин дурадхал тушаа хэлэхэ юм болоо һаа, энэ заршамда тон зүрюу байха юм. Гэхэһээ гадна, тэрэнь дандаа нэгэ янзын адлирхуу байна, тиигээд түбхын түрүүндэ хохидоһон оронууд тушаа үнэнтэ зүбөөр байха гэһэн эрилтые тооногүй. Агрессиһээ хохидоһон арадуудта багаханшье хангалта олгоногүй.

Советскэ делегаци болбол австралийска делегациин дурадхал үнэнтэ зүб бэшэ байһан хадань, тэрээнһээ арсаха хэрэгтэй гэжэ баадхан хэлэнэ.

Иихэдээ юун тухай хэлэгдэнэб? Гадаадын Хэрэгүүдэй Министрнүүдэй Соведэй дурадхалые австралийска делегаци яахадаа таарахагүй гэжэ тоолоноб? Тэрэнэй ямар хубинь юундэ таарахагүй байна гээшэб? Энээн тухай австралиин түлөөлэгшэ бүри юушье дуугараагүй.

Гадаадын Хэрэгүүдэй Министрнүүдэй Совет болбол Советскэ Союзда 100 миллион доллар түлэхые Италида дурадхана. Теэд австралийска делегаци үнэнтэ зүбөөр байхын түлөө 100 миллион доллар бэшэ, харин 500 миллион доллар Италяар түлүүлхэ хэрэгтэй гэжэ тоолоногүй гү? 100 миллион долларта орходоо советскэ газар дээрэ 3 жэл соо эзэрхэжэ байһан итальянска фашистнуудай ушаруулһан гарза гайнь 20 дахин үлүү ехэ бо[…] юм, тэрэ гээлтые бусаахын түлө[…] миллион доллар түлэхэ хэрэ[…] гэжэ тоолоно гээшэ гү? Үгы […] Советскэ Союзда бүри юушье […] хэ хэрэггүй гэжэ австралийска […] легаци тооложо магадгүй? […] австралийска делегаци ани[…] байна, тэрэ хадаа я[…] шье тоо нэрлэжэ дурад[…] аал даа. Тон түрүүн «бидэнэр […] шье мэдэнэгүйбди, юушье ойло[…] гүйбди, тиимэ дээрэһээ энээ[…] шиидхэжэ шадахагүйбди гээд […] шолуулха, комисси бии бол[…] шэнжэлжэ үзэхэ гэдэг өөры[…] тон дуратай методые тэдэнэр […] рэглэхэ бэзэ.

Бидэнэр хадаа тус асууда[…] эли тодо гэжэ тоолонобди. Со[…] скэ Союзай газар дээрэ италья[…] дээрмэшэд 3 жэл соо аашал[…] байна. Тэдэнэр советскэ эд зөө[…] тоноһон һандаргаһан, галдаһан, […] ветскэ хүнүүдые алаһан байха […] Энэ гээлтэ гарзые бусаахын түл[…] хэдэн миллиард хэрэгтэй бол[…] байгаа, теэд Советскэ Союз х[…] ладаг һайн сэдьхэлтэй байһан […] даа, тэрэ 100 миллион доллар т[…] хэ һэн гэжэ хэлэнэ. Энэ сумма […] даа, гарза гайе бусаажа түлү[…] гэһэн бэшэ, харин агрессорые […] һээһэн ябадал болохо байна. СС[…] эй эрилтые бусад гүрэнүүдэй э[…] тэнүүдтэй сасуулаад үзэгты. […] цние абаад харагты. Энэ шэ[…] дошхон дайн соогуур ушаруула[…] һан хүндэ хүшэр үхэл гэмтэл […] гарза гай болоһон тушаа грече[…] арад зонтой хамта бидэнэр ша[…] жа байнабди. Энэ гарза гээ[…] бусаахын зорилгоор Греци бо[…] 1915 оной ноябрь һара соо […] документ соогоо репараци[…] эрилтые 2 миллиард 877 мил[…] доллар гэжэ нэрлэһэн байгаа. […] Советскэ Союз гээшэ Грецидэ ор[…] доо жэшээгүй ехэ гээлтэ хорол[…] ороһондонь һэжэг һанажа боло[…] гээшэ аал? Хэрбээ Грециин өөрын[…] гарзые хоер миллиард […] миллион доллараар түл[…] хые эрижэ байгаа юм һа[…] Советскэ Союзай табиһан 100 м[…] лион эрилтэнь энээнтэй жэшээл[…] гээшэ аал? Советскэ Со[…] эрилтэнь үнэнтэ зүб гээшэ гү, […] зүб бэшэ гү? Хэлсээнгүй […] байха. Зүб бэшэ гэлсэхэ болоо […] һаань гарзаяа бусаахын тулада […] миллион доллараһаа һураггүй […]

(Үргэлжэлэлынь 3-дахи нюур[…])

...ида хамаатай экономическа асуудал тушаа А. Вышинскиин хэлэһэн үгын үргэлжэлэл

...табиха эрхэтэй байһан ган... ...ССР тушаа тиимэ байна гээ... ...Советскэ Союз гээшэ ...һайн сэдьхэлтэй байна-

...ые абаад үзэгты. Итальян... ...улша һүрэг сэрэгүүдэй су... ...олгодонь хохидоһон бусад ...ые дэмжэһэн шэнгеэр ...е али болохоор дэмжэхээр ...тэдэнэй гээлтэ хоролтодо ...тухай эфиопско арадтай ...гүнзэгыгөөр гашуудажа бай... ...Хүндэ хүшэр гээлтэ хорол... ...хаха ба ажахыгаа һэргээн ...ю ябадалые хүнгэдхэхын ...Эфиопи ямар эрилтэ табина ...1945 оной сентябрь һарада ...дэа 779 миллион доллар ту... ...гэжэ Италида эрилтэ таби... ...Советскэ Союз гээшэ Эфио... ...тутуугүй ехээр хохидоһон ...ые һаань, бидэнэр 779 мил... ...ллар бэшэ, харин 100 мил... ...ллар эрижэ байнабди. Энэ ...нэтэ зүб гү, али бэшэ гү? ...гүй зүб даа. Хэрбээ зүб бэ... ...юм болоо һаа, ганцал СССР ...зүб бэшэ гэгдэнэ гээшэ. ...ветскэ Союз хадаа хайрла... ...сэдьхэлтэй байнабшуу!

...ые абаад үзэгты. 1945 ...ниин 18-да Египет болбол ...лион доллар репараци ту... ...эрилтэ Италида табиһан юм ...Советскэ Союзай эриһэнһэ ...5 дахин ехэ байна. Теэд ...Союз гээшэ итальянска ...добтолгоһоо Египедтэ ор... ...агаар хохидоһон байна гү? ...50 миллион доллар эрнэ. ...ветскэ Союз болбол Мек... ...рходоо оройдоо хоер дахин ...тэ хоролтодо оробо гээшэ

...е, хэрэгнай эдэ 100 миллио... ...шиидхэгдэхэ бэшэ, харин ...мдалда дуратай арадуудта ...эжэ агрессивнэ дай хэхэ ...имэ юумэ байна гэжэ аг... ...һанажа мэдэжэ байхын ...тэдэнэй аша үрэнэрэйнь ...мэдэжэ байхын тулада, ...эр мүнгэ түлүүлжэ хэһээхэ ...ршам табигдана гээшэ!

...ин австралийска делегат ...арал ба үхэл шэнги бу... ...ан аргагүй эдэ ушар ба... ...ые сэгнэжэ, бодожо ...100 миллионние түлүүлхэ ...итые баталамжа дээрэ ...шье хэрэггүй байгаа, ха... ...дайн сэрэгтэ советскэ арад ...бусад эрхэ сүлөөдэ дура... ...удай айхабтар ехэ ба тоо ...үхэл гэмтэлдэ ороһынь ...ба хүндэлжэ эндэ голосо... ...гүйгөөр—пар акламасьон ...баталха хэрэгтэй юм бай... ...Р-тэ туһатайгаар Гадаа... ...эгүүдэй Министрнүүдэй Со... ...арацинуд тухай гаргаһан ...рние буруушаажа энэ ...е шэнжэлхын тулада ямар ...миссида дамжуулан үгэхые ...а байһан дурадхалые үнэн... ...айлгые доромжолһон ба ...да ами бэеэ үгэгшэдэй ...ые хүндэлөөгүй ябадал ...жэ хараха ушартай.

...кэ делегаци болбол авст... ...делегациин дурадхалһаа ...үнэнтэ зүбөөр байха эрил... ...багаахшье таараха байһан ...Хэрэгүүдэй Министрнүү... ...дэй шиидхэбэри баталаг... ...тай гэжэ баадхана.

...нэгэ ажаглалта бии байна. ...йска делегаци болбол тус ...юридическэ таладань ха... ...үшөө нэгэ асуудалые хой-

шолуулха гэжэ дурадхана. Итальянска агрессиһээ хохидоһон Франци, Югослави, Албани, Эфиопи ба бусад гүрэнүүдтэ Италиин түлэхэ еһотой репарацинуудай дүн хамта хэмжээень эб найрамдалай договорнуудай баталагдаһанһаа хойшо 6 һара болоод байхада тодорхойлон гаргаха һэн гэжэ австралийска делегаци дурадхана. Италиин репараци түлэхэ тухай заангүйгөөр эб найрамдалай договорые баталха еһотой гэһэн удхатай болоно. Энэнь юу гээшэб гэхэдэ: эб найрамдалай договорнуудые батальһанай һүүлээр 6 һара болоод байхада тогтоогдохо репарационно түлбэриин ямаршье суммые заангүйгөөр тус договор соо хооһон газар үлөөхэ ушартай болоно. Тиимэ дурадхал гээшэ хуулиеһын талаар харахада мунхаг тэнэг юумэ гээшэ. Итальянска правительство гээшэ ямаршье суммые заангүйгөөр хооһон статьятай договорто гараа табиха гэһэн арга мэхэдэ орохо юм гэжэ һанаха болоо һаа, итальянска правительствын ухаан бодолынь тиимэ һайн бэшэ байха юм гэжэ һанаха хэрэгтэй болонобшуу! Өөрынгөө хорото политическэ һаналнууд дээрэһээ һохорлиг болоһон австралийска делегаци иимэ уймар тэнэг юумэ хэлэбэ гээшэ.

Репарацинууд тухай асуудалые зүбөөр шиидхэхын тухай Советскэ делегаци юундэ иитэрээ баадхажа хэлээ юм? Ушарынь хадаа, энэмнай эб найрамдалай договорой гол шухала асуудалынь гээшэ гэжэ тоолоно. Репараци үгыгөөр эб найрамдалай договор байхагүй ба байжашье шадахагүй гэжэ мэдэхэ хэрэгтэй. Репараци түлүүлхые хараалаагүй эб найрамдалай договор гээшэ үнэнтэ зүб бэшэ, үнэнтэ зүбөөр үһөө-харюугаа абаха гэһэн эрилтэтэй таарахагүй догоғор байһан хадаа хэнииешье хангажа шадахагүй.

Комиссиин членүүд үнэнтэ зүбөөр байха заршамые дахажа австралийска делегациин дурадхалһаа арсаад, Гадаадын Хэрэгүүдэй Министрнүүдэй Соведэй дурадхаһаг шиидхэбэриие зүбшөөхэ бэзэ гэжэ сохом найдаатай таанарта ханданаб.

Советскэ Союз тухай хэлэхэ юм болоо һаа, тэрээндэ ямаршье комисси хэрэггүй. Эндэ комиссиин хэхэ юумэнь оройдоошье үгы даа, юундэб гэхэдэ советскэ гүрэндэ итальянска фашистска бандануудай ушаруулһан гарза гай гээшэнь эли тодо болонхой, энэ гарзын зарим хубиие бусааха сумманьтодоржо гаранхай, репараци түлэхэ юумэнь тогтоогдонхой. Диилдэһэн ба илагшадай дура зоригойнь үмэнэ тархяа тонгойлгоһон орон болохо—Италиин правительство өөрөөшье Гадаадын Хэрэгүүдэй Министрнүүдэй Соведээр тогтоогдоһон репараци түлэхэ суммыешье, мүн энэ репараци түлэхэ тухай заагдаһан аргыешье буруушаажа арсанагүй. Тэрэ хадаа Гадаадын Хэрэгүүдэй Министрнүүдэй Соведэй шиидхэбэриие дүүргэлтэ болгохоор зүбшөөһэн байна, теэд хажуу талаһаа хамаархалсажа, энэ шиидхэбэриие таһалдуулаад, үнэнтэ зүб эб найрамдалые тогтоохо хэрэгтэ һаад ушаруулха гэһэн хүнүүд эндэ бии байна. Дайсанай тэнуулша һүрэг сэрэгүүдэй добтолгодо орожо хохидоһон Советскэ Союзай ба бусад оронуудай аша туһада тон зүрюу ба үнэнтэ зүб бэшэ байһан хадань, австралийска заһабариие абангүй арсаха һэн гэжэ би баадхан эринэб

Советско-Норвежскэ хилые тогтоохо тухай

...эй ба Норвегиин прави... ...удай өөһэд хоорондоо ...гээ нэгэдэһэнэй еһоор, ...Норвегиин хоорондохи ...хилые тогтоохо тушаа со... ...орвежскэ холимол комисси ...огдобо.

...омиссида советскэ делега... ...гүүлэгшээр советник И. В. ...ба норвежскэ делегациин ...шээр Финмарк гэдэг про... ...губернатор Габриельсен ...омилогдобо.

Августын 2-һоо 16 хүртэр Москвада заседанияа хэһэн холимол комисси хадаа демаркационно хүдэлмэриие хаража үзөөд, тэрэниие үнгэргэхэ журам тогтооһон ба энэ хүдэлмэриие 1947 оной зун хэхэ гэжэ шиидхэһэн байна.

Энэ холимол комисси болбол 1826 оной ород-норвежскэ хилые тогтооһон документыень ба 1896 ондо зохеогдоһон тус хилын картые демаркационно хүдэлмэриин үндэһэ һуури болгобо.

...НРРА-гай генеральна директор г-н Ф. ла Гардия гэгшэ Москваһаа мордобо

...ын 30-да ЮНРРА-гай ге... ...директор г-н Фиорелло ...гэгшэ үдэшэжэ ябаа... ...ай хамтаар Москваһаа

...ром дээрэ СССР-эй Гадаа... ...мал-наймаанай Министр... ...шо М. А. Меньшиков, ...ай түрүүлэгшэ н орлогшо ...арфионов, СССР-эй МИД-

эй США-гай таһагые эрхилэгшын орлогшо К. А. Кочетков, СССР-эй МВД-гэй протокольно частиин начальник В. Г. Кириллов ба бусад г-н ла Гардияе үдэшэбэ.

Мүн тэрэшэлэн США-гай посольствын нэгэдэхи секретарь Д. Рейнхарт гэгшэ делегациие үдэшэһэн байна.

Антисоветскэ сагаангвардейскэ организацинуудай хүтэлбэрилэгшэд, японско тагнуулай агентнууд атаман Семенов, Родзаевский ба бусадай хэрэг тушаа сүүдэй процесс

ССР Союзай Верховно Сүүдэй сэрэгэй коллегиин үсэгэлдэрэй, августын 28-ай үглөөнэй заседани дээрэ сүүдлүүлэгшэдһээ асуулта абалган үргэлжэлүүлэгдэбэ.

Асуулта абалгада орохын урид прокурор болбол гэршэ болгожо Японии сэрэгэй ябуулагшад байһан, дооро дурсагдагша: Дайрен городтохи японско сэрэгэй миссиин начальник байһан капитан Такэокые, Квантунска армиин штабай хоердохи (тагнуулай таһагай начальник байһан полковник Асадые, Харбин городтохи японско центральна сэрэгэй миссиин начальник байһан генерал-лейтенант Янагитые, Японии сэрэгэй вице-министр байһан генерал-лейтенант Томинагые сүүдтэ дуудаха тухай ССР Союзай Верховно Сүүдэй сэрэгэй коллегиин урда зууршалга хэнэ.

Сүүд прокуророй зууршалгые хангаба.

Сүүдлүүлэгшэ Михайловһаа асуулта абалган эхилнэ. Тэрэ болбол Октябрьска революциин һүүлдэ Сибирь худар тэрьедэжэ ошоод, тэндэ Колчагай «правительствын» финансын министрээр хүдэлмэрилһэн байна. Колчагай армиин бута сохигдоходо, Михайлов Маньчжури худар ороһон байгаа, тэндэ эдибхитэй антисоветскэ хүдэлмэри эрхилжэ ороһон байха юм. Михайловай асуулта үгэлгэ дээрэһээ харахада, Японии ашаг туһада Советскэ Союзда эсэргүү тэрээнэй шпионско ажал-ябуулганууд болбол бүри 1926 оной октябрь һарада эхилһэниинь эли болоно. 1932 ондо Михайлов болбол Харбинай японско сэрэгэй миссидэ сэг үргэлжэ хүдэлмэрилхын уряал абажа ороһон байна.

Михайлов болбол мүнгэн шан абажа, Алас Дурна дээрэ советскэ сэрэгүүд хаагуур байрлаһан тухай, транспорт ба оборонын ажаүйлэдбэриин байдал тухай мэдээнүүдые суглуулдаг байһан байна.

Эгээ һүүлдэ сүүдлүүлэгшэ Ухтомскийһаа асуулта абтана. Тэрэ болбол чехословацка түймөөнэй һүүлдэ, 1918 ондо, Улаан Армида орожо, 1920 ондо Сибирьтэ сагаангвардеецүүдэй бута сохигдоһоной һүүлдэ, Маньчжурида тэрьедэжэ ороһон ба тэндэ «ородой голос» гэжэ сагаангвардейскэ газетэ байгуулха ябалалда хабаадалсаһан байха юм. 1922 ондо Ухтомский болбол Германида ошожо, тэндэ 7 жэл соо байһан байгаа.

Прокурор: урид болоһон мүрдэлгэ дээрэ та нэгэн доро хоер тагнуулай—германска ба японско тагнуулай агент байһан байгааб гэжэ харуулһан байнат. Та энээнээ баталнагүт?

Сүүдлүүлэгшэ: баталнаб.

Сүүдлүүлэгшэ Ухтомский болбол мүнгэн шан абажа, СССР тухай шпионско мэдээнүүдээр японецууд ба немецүүдые хангадаг байһаниинь саашадаа элирнэ.

Забһарлалгын һүүлдэ сүүд болбол гэршэнүүдһээ асуулта абажа орноо.

Тон түрүүн, японско армиин капитан байһан Такэока асуултада ороно. Һүүлэй үедэ тэрэ болбол Дайрен город дээрэ японско сэрэгэй миссиин начальнигай тушаал эзэлжэ байһан юм.

Прокурор: сүүдлүүлэгшэ Семеновые та таниха гүт?

Гэршэ: би Семеновтой 1943 оной декабрь һарада, Дайренэй сэрэгэй мисси дээрэ танилсаһан байгааб. Тэрэ үедэ миссиин начальнигаар подполковник Хасай Гендзо алба хэжэ байһан юм. тэрэ хадаа Семеновто 2 мянган иен үгэхые намда захираа һэн. Хожомыень би Семеновтой нюурай холбоотой байдаг байгааб.

Прокурор: Семенов юунэй түлөө мүнгэ абаа һэм?

СССР-тэ эсэргүү эдибхитэй шпионско ажал-ябуулга хэдэгэйнь түлөө Семеновто мүнгэн шан үгтэдэг байгаа гэжэ гэршэ харуулна. Японско командовани болбол Семеновто газарай участок, гэр үгэһэн ба һара бүри мянга мянган иен түлэдэг байхаһаа гадна, элдэб сагта тэрээндэ үшөө ехэхэн мүнгэ түлэһэн байна.

Сүүдлүүлэгшэ Семеновһоо прокуророй асуухадань, Семенов болбол шпионско хүдэлмэриин түлөө японецүүдһаа мүнгэн шан абахадаа Такэокодо распискануудые үгэдэг байгааб гэжэ баталан хэлэбэ.

Прокурор, гэршэдэ хандажа: юундэ та Семеновтой сэхэ холбоо байгуулһан байгаабта?

Гэршэ: Семенов болбол сагаангвардейцүүдэй дотороһоо японско тагнуулай эгээ найдамтай резидентнүүдэй нэгэн байһан юм. Тиимэдэ, Дайрен дээрэхи сэрэгэй миссиин начальник болбол Семеновой хүдэлмэриие өөрынгөө нюураар хүтэлбэрилхэ еһотой байһан байна. Японско командовани болбол Советскэ Союзда эсэргүү дайнай болоо һаа, Семеновые бүри үргэнөөр хэрэглэхэ һанамжатай байһан ба энээн дээрэһээ Семеновто али бүхы туһаламжа үзүүлдэг байгаа.

Прокурор, Семеновто хандажа: гэршэ зүб хэлэнэ гү?

Семенов баталан харюусана.

Японитой сэрэгэй байдалтай болоһон тухай СССР-эй соносхоһоной һүүлдэ Семеновые хөөрэлдэхын түлөө өөрынгөө таһалгада дуудажа асарһан байгааб гэжэ гэршэ Такэока хэлэнэ. Семенов болбол СССР-тэй ябуулагдаха зэбсэгтэ тэмсэлдэ хабаадалсахын түлөө сагаангвардеецүүдһээ отряд байгуулха хүсэлтэйгөөр хэлэһэн байгаа. 1945 оной августын 15-да Семеновые дахин дуудажа асараад, Японии диилдэжэ байһан үедэ тэрэ юу хэхэ хүсэлтэй байһаб гэһэн асуудал урдань табиһан байгаа. Семенов болбол Хитад худар тэрьедэжэ ошохо хүсэлтэйб гэжэ харюусаһан байна. Һүүлшын гурбан үдэрэй туршада дотор Такэока болбол Семеновые тэрьедүүлхэ ябалал эмхидхэхын хэмжээнүүдые абаһан ба тэрээндэ 20 мянган иен үгэһэн байха юм.

Дайрен дээрэ «Брэмэй» хэрэг ябуулга тухай гэршэ юу мэдэдэг байгааб гэжэ прокурор асууна.

Токиодо байһан тагнуулай һургуули дүүргэһэн дарһаа, 1941 ондо, Сахалян городто эльгээгдээд байхадамни, тэрэ городтошье «Брэм» баһал иимэ хүдэлмэри ябуулжа байһан юм гэжэ гэршэ харуулна.

Прокурор: юунтэй холбогдуулан таниие Сахалянска сэрэгэй миссиин хүдэлмэридэ ябуулһан байгааб?

Гэршэ: 1941 ондо. СССР-тэ эсэргүү тагнуулай хүдэлмэриие шангадуулха зорилготойгоор би сахалянска сэрэгэй миссидэ ябуулагдаһан байгааб, энэ хүдэлмэри болбол японско командованиин зохёоһон СССР-тэ добтолохын түсэбөөр тусхайлан хараалагдаһан байха юм. Энэ түсэб болбол «Кан-току-эн» (ород хэлэн дээрэ оршуулхада—«квантунска армиин тусхай маневрнүүд») гэһэн нюуса нэрэтэй байһан юм.

Минии Сахалянда ерэхэдэ «Кан-току-эн» гэжэ түсэб бэелүүлэгдэжэ байһан байгаа. Японһоо Маньчжурида шэнэ дивизинүүд ерэһэн, мүнөө байһан сэрэгүүдэнь олон болгогдожо ба үшөө ехээр зэбсэглүүлэгдэжэ байһан байгаа. Сахалянска сэрэгэй миссиин офицерскэ состав хоёр дахин ехэ болгогдоһон, хилэ шадарай районуудта байралһан Улаан Армиин частьнуудта эсэргүү тагнуул шанга болоһон байгаа.

Такэокын һүүлдэ, японско армиин полковник байһан, хүүшанай японско тагнуулшан гэршэ Асада гэгшэ сүүдтэ асуултаа үгэнэ. Тэрэ болбол Японии капитуляциин үдэр хүртэр Квантунска армиин хоёрдохи (тагнуулай) таһагай начальник байһан юм.

Асадын тодорхойлһон ёһоор, японско генеральна штаб болбол «кан-току-эн» гэһэн нэрэ доро Советскэ Союзда добтолон орохын оперативна түсэб зохёоһон байгаа. Энэ түсэбэй ёһоор Квантунска армиин командалагша генерал Умедзу болбол Улаан Армиин ара талада шпионско ба диверсионно ажал-ябуулга шангадхаха тушаа хэмжээ-ябуулгануудые тагнан олохын дурадхалтай приказ үгэһэн байгаа.

Асада иимэ хэмжээ-ябуулгануудые зохёолог ба бэелүүлдэг байһан юм. Советскэ газар дээрэ эбдэрэл һүйдхэлэй хүдэлмэринүүдые хэхын зорилготойгоор 2 мянган тагнуулшад ба диверсантнууд бэлэдхэгдэһэн байгаа.

Добтолго хэхын тула японско армиин хамаг бүхы юумэн хуу бэлэн болоһон байбашье, советско-германска фронт дээрэ болоһон событинууд, Улаан Армиин илалтанууд японско засаг баригшадай хамаг бүхы һанамжа бодолгонуудые хүмэрюулэн һалгаһан байна.

* * *

Августын 28-ай үдэшын заседани дээрэ гэршэ Асадаһаа асуулта абалган дүүрэбэ.

Урдань японско армиин генерал-лейтенант ябаһан гэршэ Янагитые зал соо оруулна.

Прокуророй асуудалда харюусахадаа, гэршэ Янагита болбол 1914 онһоо хойшо 1945 он хүртэр японско армиин офицер ябажа, сэрэгэй министерствын таһагай начальнигаар, Польшодо, мүн тэрэ үедөө Румынида, Японии сэрэгэй атташегээр, Харбин дээрэ центральна сэрэгэй миссиин начальнигаар 33-дахи дивизиин командираар, һүүлэй үедэ Квантунска областиин оборонын командалагшаар хүдэлмэрилһэн байна. Янагита болбол японско правительствоһоо 22 шагнал абаһан байна. Харбинда центральна сэрэгэй миссиин начальнигаар гурбан жэл соо хүдэлжэ байхадаа, өөрынгөө сэхэ хүтэлбэрилжэ байһан Маньчжуриин газар дээрэ байгаа сагаангвардейскэ организацинууд тухай гэршэ Янагита харуулна.

Семенов, Родзаевский ба Власьевскийнууд минии заабаряар СССР-тэ эсэргүү шпионско ба диверсионно хүдэлмэри эрхилжэ байһан юм,—гэжэ гэршэ Янагита сүүдтэ мэдээсэнэ.—«Брэм» ба бусад сагаангвардейскэ организацинууд бултадаа японско миссиин дүүрэн тэдхэмжэ лээрэ байһан юм.

1941 оной август һарада, Янагита болбол «Кан-току-эн» гэһэн түсэбэй ёһоор, СССР-тэ эсэргүү шпионаж, диверси ба пропагандын хүдэлмэриие шангадхаха гэһэн заабари Квантунска армиин штабһаа абаһан байна. Энээн тухай заабаринууд генеральна штабаар үгтэһэн ба Квантунска армиин штабаар дэлгэрэнгы зохёогдоһон байгаа. Тагнуулшад ба диверсантнуудай кадрнуудые ехэнхидээ сагаангвардеецүүдэй дундаһаа түүжэ абадаг байһан юм.

Удаань японско армиин генерал-лейтенант байһан гэршэ Томинагаһаа асуулта абтаба. Советскэ Союзһаа Алас Дурные буляан абаха гэһэн зорилготой Японии агрессивнэ түсэбүүд тухай Томинага тодорхойгоор хэлэжэ үгэбэ. Гэршэ өөрынгөө ажал-ябуулгаар гансахан верховно командованида дүтэ байһан бэшэ, мүн баһа Японии правительствын ноёдто дүтэ байһан хүн юм. Томинага 1926 онһоо хойшо Маньчжури станци дээрэ японско сэрэгэй миссиин начальнигаар, 1929 онһоо хойшо Москвадахи японско сэрэгэй атташейн туһалагшаар, 1929 онһоо хойшо японско генштабай нэгэдэхи таһагай начальнигаар, 1943 оной март һараһаа 1944 оной август хүртэр Японии сэрэгэй вице-министрээр хүдэлһэн байна.

—Советскэ Союзда зэбсэгтэ добтолго хэхын 1940 ондо минии зохёоһон оперативна түсэб соо сагаангвардеецүүдые ашаглаха хэрэглэхэ ябадалда тусхай һуури үгтэһэн байна,— гэжэ Томинага харуулна.— Мүн минии зохёоһон түсэбые гол үндэһэн болгожо, 1941 ондо зохёогдоһон «Кан-току-эн» гэһэн түсэб дотор СССР-тэ эсэргүү дайн байлдаанда сагаангвардеецүүдые эдибхитэйгээр хабаадуулха гэжэ баһа хараалагдаһан байна. Энэ түсэбэй ёһоор би генеральна штабай офицернүүдһээ комисси тогтооһон байнаб. Тус комисси болбол советскэ Алас Дурнын газар дээрэ тогтоохо гэжэ хараалагдаһан эзэмдэлгын журам байгуулгатай холбоотой зорилгонуудые шэнжэлэн үзэжэ байһан юм.

Томинагын зохёоһон СССР-тэ добтолгын оперативна түсэбэй ёһоор, советскэ Алас Дурные СССР-эй центральна районуудһаа таһалхын түлөө Хабаровскые эзэлэн абаха гэжэ хараалагдаһан байна.

Тодзио болбол «Кан-току-эн» түсэбые үүсхэгшэ байгаа. Тодзиогой хүтэлбэри доро энэ түсэбтэй холбоотой бүхы бэлэдхэл ябуулагдажа байгаа.

Тодзио намтай хөөрэлдэхэдөө. Японии болбол советскэ Алас Дурные эзэлэн абаха гэһэн өөрынгөө урданай хүсэлые бэелүүлхээр бэлдэжэ байна гээшэ гэжэ намда хэлээ һэн. СССР-эй гол хүсэнүүд баруун тээгээ, Германида эсэргүү дайнда абаашагдаад байһан тула, Улаан Армиие японско сохилтонууд болбол амжалтатай байха гэжэ Тодзио һанадаг байгаа. «Советскэ Союзда хэхэ манай добтолго болбол японско буу зэбсэгтэ алдар нэрэ асарха байна, ушарынь хадаа жэмэсэй дүүрэн болбосороод, өөрөө газарта унажа байһан эгээл тэрэ үедэнь бидэнэр добтолхо байнабди»,—гэжэ Тодзио намда хэлэһэн байна.

Томинага саашань хэлэхэдээ, «Кан-току-эн» гэдэг түсэбэй ёһоор, 1941 оной июль һарада Тодзиогой заабаряар, би Маньчжуриһаа Цицикар городто генерал-лейтенант Ан... миин командовани доро Хойто фронтын хоёр штаб ба Муданьцзянь город дээрэ генерал-лейтенант Ямасечын командовани доро Зүүн фронтын штаб байгуулһан байнаб гэжэ хэлэнэ. Тиимэдэ Маньчжури дээрэ байгаа Квантунска арми болбол дүүрэнөөр бэлэн болон элсүүлэгдэһэн ба иимээр байражуулагдаһан байна: Никольск-Уссурийск ба Спасска тушаа хоёрдохи, гурбадахи ба табадахи японско арминуудай ба тэдээндэ үгтэһэн шангадхалгын частьнуудай составтай Зүүн фронт байһан байна. Благовещенск город тушаа дүрбэдэхи японско арми, тэрээндэ үгтэһэн техническэ зэбсэгтэйгээр, байралуулагдаһан ба Монгол арадай республикын урдаһаа, «Кан-току-эн» гэдэг түсэбэй ёһоор, зургаадахи японско арми дайлалдаха ёһотой байһан юм. Иимэдэ 1945 оной хоёрдохи хахадай үедэ Квантунска армиин тоо 700 мянган хүн болоһон байгаа.

Томинагын гэршэлһэнэй ёһоор, Советскэ Союзда эсэргүү дайнда бэлэдхэл тон олон жэлэй туршада дотор ябуулагдаһан байна.

—Япони дээрэ японско арадые Советскэ Союзда дурагүй болгохо гэһэн ба мүн японско правительствын ябуулжа байгаа дайн сэрэгэй бэлэдхэлнүүдые зүб болгохо гэһэн пропаганда ябуулагдажа байһан юм,-гэжэ гэршэ харуулна.

Японско арми болбол хэзээ сагта бэеэ зэһэнги байдаг ба, сэрэгэй министр байһан Танакын гөөр хэлэһэн ёһоор, «ямаршье үедэ СССР тээшэ гедли харбахаар бэлэн байһан номын оршо мэтэ» байһан юм гэжэ Томинага харуулна. Томинага болбол энээн тушаа Танакатай хөөрэлдэһэн байгааб гэжэ хэлэнэ.

Прокуророй асуудалда харюусахадаа, «Кан-току-эн» гэдэг түсэбые бэелүүлхын зорилгоор японско командованиин зүгһөө японско сэрэгэй тагнуулай аппарадые шангадхаһан тухай ба СССР-тэ эсэргүүгээр ябуулһан японецүүдай эдибхитэй тагнуулай хүдэлмэри тухай Томинага саашань харуулна.

Гэршэ Томинагаһаа асуулта абалгаар сүүдэй мүрдэлгэ дүүрэжэ, августын 29 хүртэр забһарлалга соносхогдобо

* * *

Августын 30-да ССР Союзай Верховно Сүүдэй Сэрэгэй Коллегиин заседани дээрэ гэмнэхэ ба үмөөрэхэ талануудай үгэ хэлэлгэн болоһон байгаа. Гүрэнэй гэмнэгшэ юстициин генерал-лейтенант А. П. Вавиловай үбдэһэн ушарһаа, гүрэнэй гэмнэлгые тэрэнэй туһалагша юстициин подполковник Кульчицкий А. П. гэгшэ хэһэн байна.

Гүрэнэй гэмнэгшын туһалагша юстициин подполковник Кульчицкий гэгшын хэлэһэн үгэһөө

Гражданинууд судьянууд!

Эндэ сүүдлүүлэгшэдэй һандали дээрэ һуугшад хадаа манай Эхэ орондо эсэргүү айхабтар хүндэ ба бузар булай гэмтэ ябадалнуудые хэһэн байха юм. Энэ хэрэгээр гэмнэгдэгшэд болбол өөһэдынгөө сагаангвардейскэ контрреволюционно организацинуудые японско сэрэгэй командованида алба хэхээр табяад, Советскэ Союзда эсэргүүсэн тэмсэхын тулада сэрэгэй соединенинүүдые бии болгобо. Тэдэнэр һоригдоһон ба һургагдаһан шпионууд, диверсантнууд ба террористнуудай кадрнуудые японско тагнуулда үгэжэ, СССР-тэ эсэргүүсэхээр Японии нюуса дай хэхэ ябадалда эдибхитэйгээр хабаадалсаһан байгаа.

Сүүдлүүлэгшэдэй дайсан харша ажал-ябуулгань 1918 ондо эхилһэн байна. Тэрэ сагта советскэ Приморьиие японтоной эзэлээд байхадань советскэ гүрэндэ эсэргүүсэн һэнгэргүйгөөр японско агресси хэхэ ябадалда энэ хэрэг тушаа сүүдлүүлэгшэд эдибхитэйгээр хабаадалсаа һэн. Бүгэдын мэдэһээр, Японии булимтаралгын түсэб хүмэрин унаһан байгаа. Улаан Арми болон алдарта дальневосточно партизанууд «ерээдүйн Приморьиин правительствын толгой болохо» Семеновтойнь хамта японско интервентнүүдые Алас Дурна зүгһөө хобхо сохижо намнаад, советскэ хилые найдамтай суургаар хааһан байха юм. Теэд империалистическэ Япони хадаа Советскэ Союзда эсэргүү агресси хэхэ шэнэ түсэб һанажа зохеожо байба. СССР-тэ добтолхо гэһэн японтоной түхеэрэлгэдэ сагаангвардеецүүд семеновтон эдибхитэйгээр хабаадалсаһан байнабшуу

Энэ сүүдэй процесс болбол японско империалистнуудай дээрмэдэлгын политикые эли тодо болгожо, манай Эхэ орондо эсэргүүсэхээр Японии агресси зорюулагданхай байһыень үшөө дахин харуулба.

Һайрхагдаһан японско Квантунска армиие 1945 ондо үй бута сохиһон Улаан Арми болбол Маньчжуриие сэрэгэй талаар японтоной ямар болгоод байһыень нюдөөрөө хараһан юм. Хэрбээ Маньчжуриие Японии булимтаран абаха үедэ тэндэ 11 мянган японско солдат байгаа юм һаа, 1941 ондо японтон манай хилэ тээшэ өөһыдынгөө һургагдамал ба һоригдомол 1 миллион гаран самурайнуудые асаржа табяад байба.

Саашаа гүрэнэй гэмнэлтын туһалагша болбол манай хилэ дээрэ японско империалистнуудай олон дахин хардалга гүйдэлгэ хэһэн ушарнууд тухай хэлэнэ. Улаан Арми хадаа японтоной провокацинуе

(Үргэлжэлэлынь 4-хи нюурта).

Антисоветскэ сагаангвардейскэ организацинуудай хүтэлбэрилэгшэд, японско тагнуулай агентнүүд атаман Семёнов, Родзаевский ба бусадай хэрэг тушаа сүүдэй процесс

хяа hамна сохиhон байгаа. Зүгөөр Хасан нуур ба Халхын Голдо японтондо үзүүлэгдэhэн hургаал хадаа Советскэ Союзда добтолхо гэhэч тэдэниие үшөө хазаарлаагүй байшоо. Японско булимтарагшад СССР-тэ добтолхо шэнэ шэнэ түсэбүүдые зохеожо эхилээ.

—Энэ сүүдэй процесс хадаа японско генеральна штаб гээшэ германска командованитай зүбшэжэ, СССР-тэ эсэргүү агресси хэхэ шэнэ түсэб зохеоhон байгаа,—гээд гүрэнэй гэмнэгшын туhалагша үргэлжэлүүлнэ. Тэрэнь «Кан-току-эн гэhэн нюуса нэрэтэй байгаа юм. Тэрэниие ород хэлэн дээрэ оршуулбал «квантунска армиин тусгаар маневрнууд» гэжэ нэрэтэй байба.

Тэрэ түсэбэй ёhоор японтоной хэхэ агрессидэ ород сагаангвардеецүүд урда урдынхиhаа үргэнөөр хабаадалсаха гэжэ хараалагдаhан байба. Ород сагаан эмигрантнууд японско армиин штабууд болон соединенинүүдэй дэргэдэ оршуулагшад ба газаршан боложо ябаха, антисоветскэ удхатай листовкануудые зохеохо ёhотой байhан юм.

Японско эзэдэйнгээ даалгажа үгэhэн зорилгонуудые дүүргэхын түлөө сүүдлүүлэгшэд ажал хэрэг дээрэ юу хэбэ гээшэб?

Сүүдлүүлэгшэдэй дайсан харша антисоветскэ ажал-ябуулгань японтоной хүтэлбэри доро гурбан янзаар хэгдэжэ байhан юм гэбэл: СССР-тэ эсэргүү шпионско - диверсионно, террористическэ, hүйдхэлэй хүдэлмэри хэхэ; фашистска сагаангвардейскэ организацинуудые бии болгохо, антисоветскэ агитаци ба пропаганда ябуулха; СССР-тэ эсэргүү дайн сэрэгтэ фашистска Япониин талада хабаадалсахын тулада сагаангвардейскэ сэрэгэй соединенинүүдые байгуулха ба бэлэдхэхэ гэhэн байгаа.

Гражданска дайнай үедэ Алас Дурна зүгтэ зэрлиг муухай аашануудые гаргажа олондо мэдэгдэхэ болоhон семеновско сагаан бандидууд дахяад дайшалхы бэлэдхэл хэжэ, советскэ арад зондо эсэргүүсэхээр өөhэдынгөө частьнуудые хаяхын тулада гансал дохёо угтэхыень хүлеэжэ байгаа бэлэй.

Советскэ гүрэндэ эсэргүүсэн, сагаангвардеецүүд семеновтоной тэмсэл хэхэ ябадалда шпионаж, диверси, террор гээшэ гол болгогдоhон байха юм. Эдэ 8 сүүдлүүлэгшэд болбол японско тагнуулай мүнгэн тэдхэмжэ дээрэ байhан хуушанай башаранги японско шпионууд байнабшуу. Эдэнэр хадаа Советскэ Союзда эсэргүү шпионско даалгабаринуудые дүүргэжэ, 25 жэлhээ үлүү саг соо японско тагнуулай органуудта үнэн шүтэнгеэр алба хэжэ байгаа hэн.

Атаман Семенов бүри 1918 ондо японско шпион болоод, тэрээнhээ хойшо мүнөө арестовалагдаха саг хүртэрөө японско тагнуулай агент ябахаhаа гадна, СССР-тэ эсэргүү шпионажиие эмхидхэгшэ байба. Бакшеев болон Власьевский гэгшэд 1920 ондо Маньчжури худар тэрьедэжэ ошоод, японтонтой барисаатай болоhон бэеэрээ, японско тагнуулай органуудта эдибхитэйгээр ажаллажа, hүйдхэлэй хүдэлмэри хэхын тулада өөhэдынгөө агентурые элсүүлжэ ба СССР тээшэ эльгээжэ байба. Родзаевский гэгшэ 1931 онhоо хойшо японско шпион боложо, 15 шахуу жэлэй турша соо СССР-тэ эсэргүү японско тагнуулай үлэмжэ харюусалгатай шпионско даалгабариие дүүргэжэ байгаа hэн. Тиихынгээ хажуугаар Родзаевский болбол германска тагнуултайшье холбоотой байжа, гэмтэ үйлэнүүдые хэхээр тэрээнhээ зөөри зэмсэг абажа байба.

Михайлов болбол кольчаковско «правительствода» министрынь байтараа сагаан эмиграцида гараhан бэеэрээ мэргэжэлтэ шпион болобо. Ухтомский гэгшэ мүн лэ японско тагнуулай хүлhэтэ агент болоhон байна. Тэрэ хадаа өөрынгөө японско эзэнэй ямаршье даалгабари үгэхэдэнь зүрхэсэнгүйгөөр СССР-тэ эсэргүү шпионаж хэхэ даалгабариие шударгуугаар дүүргэжэ байба.

Шепунов 1932 онhоо хойшо ба Охотин 1937 онhоо хойшо элитэ японско агентнүүд байhан юм. Тэдэнэр хоюулаан японско тагнуулай органуудта хуулита тушаал даажа байгаа.

Сүүдлүүлэгшэдэй асуулта дээрэ өөhэдынь хэлэhэн үгэнь советскэ гүрэндэ эсэргүү гэмтэ муухай шпионско hүйдхэлэй ажал ябуулhанай түлөө тэдэндэ табигдаhан гэмнэлтын хүсэд үндэhэтэй байhаниие гэршэлбэ.

1941 ондо «Российска фашистска союзай» хэблэжэ гаргаhан тон нюуса гэhэн тэмдэгтэй ба японско тагнуулай органуудай баталамжатай дэбтэр соо эдэ агентнүүдтэ доро дурсагдаhан заабари үгтэhэн байна гэбэл:

СССР ба Япониин хоорондо дайн болоо юм hаань, сэрэгэй событинуудай хүгжэжэ боломоор вариантнуудые болон дайн сэрэг соогуур гол түлэб листовкануудые зохеохын тулада агитаторай хүтэлбэри болгохо ёhотой заабаринуудые эндэ харуулнабди:

Дайнай үедэ агитаци хэхэ сагууд ба методүүд.

СССР-эй хилые сэрэгээр дабажа гараха саг.

а) Дайн байлдааниие Япони бэшэ, харин СССР эхилбэ гэжэ хэлэхэ. Япони гээшэ Маньчжоу-гогэй аша туhые аршалха баатай болобо. Тэрээн дээрэhээ японско арми СССР-эй газар худар сүмэрэн орохо баатай болоо гэхэ...

Москвае үй бута сохиhон сагта иигэжэ бэшэхэ:

а) Энэ үй бута сохигдоhон ушарые зааха,

б) дээдэ партийна организацинуудай харюусалгата хүтэлбэрилэгшэдые алаха тухай зааха,

в) банкые үй бута сохиhон ба тэрэнэй хойшолонгууд тухай зааха.

г) сэрэгэй академиие үй бута сохиhон тухай зааха,

д) РККА-гэй генеральна штабые үй бута сохиhон тухай зааха,

е) метрополитениие үй бута сохиhон тухай зааха, мүн вокзалнуудые үй бута сохиhон тухай зааха,

ж). Сталинай нэрэмжэтэ автомобильнэ заводые үй бута сохиhон тухай зааха.

Саашаа энэ документ соо Москвада үй бута сохигдохо ба үгы хэгдэхэ байhан бусад объектнүүд тухай хэлэгдэнэ, мүн Советскэ Союзай бусад томо томо городуудта диверси ба террор хэхэ түсэбүүд бэшэгдэhэн байгаа

1945 оной хахад болтор Маньчжурида ород сагаангвардеецүүдэй хэдэ хэдэн антисоветскэ организацинууд бии байhаниинь энэ сүүдэй материалаар тодорбо. Тэдэнэр хадаа фашистска Японийн хүтэлбэреэр ябажа советскэ гүрэниие унагааха зорилготой байhан юм.

Өөрынгөө хэлэхэ үгые дүүргэхэ дээрээ гүрэнэй гэмнэгшын туhалагша иигэжэ хэлэнэ:

Гражданинууд судьянууд!

Сүүдлүүлэгшэдэй гэмтэ ябадал хэhэнэйнь түлөө хэhээхэ хэмжээ тухай өөрынгөө hанамжые танда хэлэхэ хэрэг үлөөд байна. Тэрэ хэмжээ хадаа үнэнтэ зүб ба сүүдлүүлэгшэдэй hандали дээрэ hуугшадай хэhэн эдэ бүхы хүндэ хүшэр гэмтэ ябадалай түлөө харюугаа абаха таарамжатай байха ёhотой.

Семенов ба тэрэнэй туhамаршад Россида фашистска ёho гурим байгуулжа, «Россиие зонхилогшод» болохоор горьдожо байгаа. Тэдэнэр хадаа манай сүлөөтэ советскэ орон дотор фашистска богоолшолго ба террор тогтоохые эрмэлзэбэ.

Түүхэ болбол өөрынгөө тоботой шанга үгые хэлэбэ. Тэрэ хадаа приговорые тодорхойлон гаргаhан байна.

Шэн габьяата Улаан Арми болбол бүхы дэлхэйн эрхэ сүдөөдэ дуратай арадуудтай хамта Германида ба Японидо фашистска сэрэгэй ба гүрэнэй машиные хяа hамна сохибо. Энхэ амгалан hууhан арадуудые богоолшолхо ба хюдаха гэhэн жэрхэмшэг муухай түсэбүүдые зохеогшод фашистска алууршад хадаа болбосоронгы хүн түрэлтэнэй сүүдэй урда зогсоод байна. Советскэ арад зондо гашуудал зоболон ехээр үзүүлhэн зэбүүн муухай фашизмын бузар булай зэрэмдэгүүд мүнөө граждании судьянар, таанарай үмэнэ байна гээшэ. Манай агууехэ ороной арадууд үнэнтэ зүб приговор гаргахыетнай хүлеэжэ байнад, тиимэ приговор хадаа сагаангвардейскэ фашистска толгойлогшодые нюсуулан үгы хэхэ гэhэн байха ёhотой.

Тиимэ приговорые манай арад зон ба бүхы болбосоронгы хүн түрэлтэн hайшаан угтаха болоно.

Би хадаа Семенов, Родзаевский, Бакшеев, Власьевский, Шепунов, Михайлов, Охотин болон Ухтомский гэгшэдые саазалхаар шиидхэхые эрихэ байнаб.

* * *

Гүрэнэй гэмнэгшын туhалагшын хэлэhэнэй hүүлээр адвокадуудта үгэ үгтэбэ. Сүүдлүүлэгшэд Семенов ба Бакшеевые үмөөрэhэн адвокат С. К. Казначеев түрүүлэн үгэ хэлэбэ.

Мүн тэрэшэлэн сүүдлүүлэгшэд Родзаевский ба Охотиние үмөөрэhэн адвокат Н. П. Белов, Власьевский ба Шепуновые үмөөрэhэн К. Д. Чижов, Михайлов ба Ухтомский гэгшэдые үмөөрэгшэ адвокат Н. Т. Сидоренко гэгшэд өөhэдынгөө үмөөрэгшэдтэ гаргагдаха сүүдэй приговорые нэгэ бага зөөлэрүүлхэ тухай зууршалга хэнэ.

* * *

Сүүд болбол сүүдлүүлэгшэдэй hүүлшын үгые дуулаха хэрэгтэ оробо. Эгээн түрүүн сүүдлүүлэгшэ Семенов hүүлшынгээ үгэ хэлэhэн байгаа. Тэрэ хадаа Советскэ Союз тушаа гэмтэ ябадал хэhэнэйнгээ хүндэ хүшэр байhан тухай хэлэнэ. Сэхэрүүнь хэлэжэ мэдэрhэнээ урдаа барьяад, Семенов приговорые зөөлэрүүлхэ тухай сүүдые гуйна.

Сүүдлүүлэгшэ Родзаевский болбол өөрынгөө имагта ехэ зэмэтэй байhанаа хүсэд мэдэрээд, сагаан эмиграцида байхадаа хүндэ хүшэр гэмтэ ябадал хэhэнэй тон ехээр гэмшэнэ. Сүүдлүүлэгшэ хадаа эгээл шэрүүн хатуу хэhээлтэ үзэхөөр бэлэн байhанаа мэдүүлhэн болобошье зөөлэрүүлхэ тухай сүүдые гуйна.

Сүүдлүүлэгшэ Бакшеев хадаа Советскэ Союзай үмэнэ хэhэн өөрынгөө зэмые үхэлөөрөө амсахаар бэлэн байнаб гэбэ.

Сүүдлүүлэгшэ Власьевский эгээн дошхон хатуу хэhээлтэ үзэхөөр бэлэн байнаб гэжэ мэдэрээд, өөрынгөө хуби заяаниие сүүдэй мэдэлдэ үгэнэб гэжэ хэлэнэ.

Сүүдлүүлэгшэ Шепунов хэhээлтые зөөлэрүүлхэ тухай сүүдые гуйха гэжэ hананагүйб, юундэб гэхэдэ минии хэhэн зэмэ гээшэ хэтэрхы ехэ байна гэбэ.

Сүүдлүүлэгшэ Охотин өөрынгөө залуу наhатай·ба зэмэеэ үнэн сэдьхэлhээ мэдэрhэнээ урдаа барьяад, приговорые зөөлэрүүлхэ тухай сүүдые гуйна.

Сүүдлүүлэгшэ Михайлов хадаа сүүдэй ямаршье приговор гаргаа хадань, зүбтэй зүйтэй гэжэ тоолохоб гэнэ.

Сүүдлүүлэгшэ Ухтомский шэрүүн хатуу хэhээлтэ үзэхэ ёhотой байhанаа мэдэрhэн болобошье, шиидхэбэриие зөөлэрүүлхэ тухай сүүдые гуйна.

Сүүдлүүлэгшэдэй hүүлшын үгэнүүдые дуулаад, сүүд зүблөө хэхээр гаража ошобо.

Сүүдэй приговорhээ

ССР Союзай Верховно Сүүдэй Сэрэгэй Коллеги түрүүлэгшэ юстициин генерал полковник В. В. Ульрих членүүд: юстициин генерал-майор Каравайков Ф. Ф. болон юстициин подполковник Клопов П. Т. составтайгаар, юстициин подполковник Почиталин М. С. секретарьтайгаар Москва городто, нээмэл сүүдэй заседани дээрэ гүрэнэй гэмнэлтын түлөөлэгшэд: ССР Союзай генеральна прокуророй орлогшо юстициин генерал лейтенант И. П. Вавилов, юстициин подполковник Кульницкий П. А. гэгшэд болон үмөөрэгшэд Московско адвокадууд Казначеев С. К., Белов Н. П. Чижов К. Д. болон Сидоренко Н. Т., гэгшэдэй хабаадалгатайгаар 1946 оной августын 26—30-ай үдэрнүүдтэ доро дурсагдаhан хүнүүдые гэмнэхэ тушаа хэрэг хаража үзэбэ гэбэл:

1. Семенов Григорий Михайлович 1890 ондо Забайкальска областиин Дурагуевская гэдэг станцида түрэhэн, ород, урдань Российска зүүн заха газарай зэбсэгтэ хүсэнүүдэй главнокомандалагша, сагаан армиин генерал лейтенант байhан;

2. Родзаевский Константин Владимирович 1907 ондо Благовещенск городто түрэhэн, ород, мэргэжэлынь журналист;

3. Бакшеев Алексей Проколович 1873 ондо Забайкальска областиин Атамановка гэжэ поселогто гүрэhэн, ород, урдань сагаан армиин генерал-лейтенант ябаhан;

4. Власьевский Лев Филиппович 1884 ондо Читинскэ областиин Акшинска районой Первый Чиндант гэжэ станцида түрэhэн, ород, урдань сагаан армиин генерал майор ябаhан;

5. Шепунов Борис Николаевич 1887 ондо Елизаветополь. мүнөөнэй Ганжа гэжэ городто түрэhэн, ород, урдань сагаан армиин офицер ябаhан;

6. Охотин Лев Павлович 1911 ондо Чита городто түрэhэн, ород, албахаагша;

7. Михайлов Иван Андрианович 1891 ондо Читинскэ областиин Нерчинскэ районой Усть-Кара гэжэ поселогто түрэhэн, ород, урдань Колчагай контрреволюционно правительствын министр байhан;

8. Ухтомский Николай Александрович 1895 ондо Симбирск мүнөөнэй Ульяновск городто түрэhэн, ород, урдын князь журналист.

Приговорой түгэсхэлэйнь хуби соо хэлэгдэхэнь хадаа РСФСР-эй УПК-гэй 319 ба 320 статьянуудые хүтэлбэри болгожо ССР Союзай Верховно Сүүдэй Сэрэгэй Коллегиин шиидхэhэниинь:

1. Семенов Григорий Михайлович гэгшые РСФСР-эй УК-гэй нэгэдэхи частиин 58-4, 58-6 болон хоердохи частиин 58-8, 58-9, 58-10 болон 58-11 статьянууд соо хараалагдаhан гэмтэ ябадалнуудые хэhэн, хэдэн арбаад мянган советскэ хүнүүд тэрэнэй гэмээр хюдагдаhан, Советскэ арадай хорото дайсан ба японско агрессорнүүдэй эдибхитэй туhамарша байhан хадань, ССР Союзай Верховно Соведэй Президиумэй 1943 оной апрелиин 19-нэй Указай үндэhөөр үлгэн алажа саазалха ба тэрээндэ хабаатай бүхы зөөрииень хууляар хуряажа абаха.

2. Родзаевский Константин Владимирович,

3. Бакшеев Алексей Проколович,

4. Власьевский Лев Филиппович,

5. Шепунов Борис Николаевич,

6. Михайлов Иван Андрианович гэгшэдые РСФСР-эй УК-гэй нэгэдэхи частиин 58-4, 58-6, хоердохи частиин 58-8, 58-9 58-10, 58-11 статьянууд соо хараалагдаhан гэмтэ ябадалнуудые хэhэнэйнь түлөө буудажа алаха ба тэдэндэ хабаатай бүхы зөөрииень хууляар хуряажа абаха.

7. Ухтомский Николай Александрович,

8. Охотин Лев Павлович гэгшэдые РСФСР-эй УК-гэй хоердохи частиин 58-4, 58-6, 58-10 болон 58-11 тиихэдэ Охотиниие 58-8 ба 58-9 статьянууд соо хараалагдаhан гэмтэ ябадалнуудые хэhэнэйнь түлөө гэмнэхэдээ антисоветскэ ажал-ябуулгада багашаг үүргэ дүүргэжэ байhыень харалсаад, ССР Союзай Верховно Соведэй Президиумэй 1943 оной июлиин 31-эй тогтоолые хүтэлбэри болгожо, Ухтомский гэгшые 20 жэлдэ ба Охотиниие 15 жэлдэ каторжна хүдэлмэри хүүлхээр шиидхэхэ ба тэдэндэ хабаатай бүхы зөөриень хууляар хуряажа абаха.

Хэhээлтэ үзүүлхэ болзорые Ухтомский Н. А. гэгшэдэ 1945 оной сентябриин 13-hаа болон Охотин Л. П. гэгшэдэ 1945 оной сентябриин 7-hоо хойшо тоолохо.

Энэ приговор эсэсэй ба кассационно гомодол баригдахагүй байна.

Хронико

Алас Дурнадахи антисоветскэ сагаангвардейскэ организацинуудай хүтэлбэрилэгшэд ба японско тагнуулай агентнүүд: үлгэжэ саазаар алаха гэжэ шиидхэгдэhэн атаман Семенов Г. М., ба буудагдан алахаар шиидхэгдэhэн Родзаевский К. В., Бакшеев А. П., Власьевский Л. Ф., Шепунов Б. Н. ба Михайлов И. А. гэгшэд тушаа гаргагдаhан СССР-эй Верховно Сүүдэй Сэрэгэй Коллегиин приговор гүйсэдхэгдөө.

Парижска Амгалан тайбанай конференци дээрэ

КОМИССИНУУД ТЕРРИТОРИАЛЬНА АСУУДАЛ... ЗҮБШЭН ХЭЛСЭБЭ

ПАРИЖ, августын 29. (ТАСС-эй тусхай корр). Мүнөөдэр Италида хамаатай политическэ ба территориальна асуудалнууд тушаа комиссиин заседанинууд дээрэ польско делегат ёгтолжо хэлэhэн байна гэбэл. «Бидэнэр мүнөөдэр hайндэр хэжэ байна гээшэбди—эгсэ нэгэ hарын саада тээ манай конференци хүдэлмэрилжэ захалhан ... ференци болбол ба... лаадүй. Италитай х... проект тухай хэлэхэ ю... тэрэнэй 73 хуудаhатай ... доо хуудаhан хахад...

Гэхэ зуура мүнөөдэр... шэнэ юумэ юушье асара...

УНЖАГАЙ УТА ҮГЭ ХЭЛ..ГЭН БОЛОН...

Италида хамаатай политическэ ба территориальна асуудалнууд тушаа комисси болбол эб найрамдалай договорой проект соо франко-итальянска хилые нэгэ бага хубилгаха гэhэниие зүбшэн хэлсэжэ бүри үсэгэлдэр эхилhэн юм. Тус комисси хадаа энэ асуудал тушаа италиин делегациин түлөөлэгшэ Сарагат болон Францийн колонинуудай министр Муте гэгшэдэй хэлэhэн үгые шагнаад, удаа тээнь тодорхой дурадхалнуудые хаража үзэхөөр ороhон байгаа

«Проход Малый Сан-Бернар» гэдэг участогые Францида дамжуулан үгэхэ гээшые hайшааха гэжэ шиидхэhэнэй hүүлээр, Мон-Сени гэдэг бишиихан газар тухай асуудалые зүбшэн хэлсэлгэ эхилбэ. Энээниие Францида үгэхэ гээшые хэншье буруушаажа арсаагүй ба хэншье заhабаринуудые оруулаагүй. Энэ дурадхалые голосовани дээрэ түрүүлэгшын табихаа байтар, гэнтэ австралийска делегациин түлөөлэгшэ тус асуудалые арсалдаатай болобо гэhэн бэеэрээ тэрэниие шэнжэлэн үзэхын тулада подкомиссиие бии болгохо гээд дурадхаба

Комиссиин хүдэлмэрилхэ оухэли удэрыень бараhан унжагай ута процедурна буляалдаата хэлсээн дахяад боложо захалаа. Австралийска делегациин дурадхалые дэмжэн дүнгэлсэhэн ораторнууд дан ... ушар шалтагааниие дурс... байна. Жэшээнь Голланд... лэгшэ болбол «Мүнөө би ... лии номгон ой модон ... шэнгээр намда hанагдана... лэбэ. Шэнэ-Зеландиин түл... даа 80 квадратна километ... тай Мон-Сени гэдэг эли... риие Францида үгөөд бай... дотор айха сошохо ябад... мүн Францидашье тиимэ ... түрэхэ, тиигэжэ ерээд сэр... даан болохо юм гэхэ ... мырhэн мэдүүлгэ хэбэ. Б... Урда-Африканска Союзай... шэд франко-итальянска ... участок тухай тус асуу... «Орео-бэрхэ географическа... тическэ проблемэ гээшэ» ... hанаатай. тэрэниие коми... бирахагүй гэбэ.

Энэ хуурмаг үгэнүүдые ... жа Великобританиин, ... Францийн, Югославиин, К... лөөлэгшэд үгэ хэлэhэн бай... австралийска делегаци, үр... адляар, өөрынхөө үмөөрэн ... комиссиин хүдэлмэриие ... Советскэ делегациин түлө... шинский болбол hанаанhаа ... хёоhон австралийска д... абангүйгөөр одоошье ажа... орохые эрид шангаар эри...

ЗАhАБАРИ ОРУУЛХА ЮМ ГЭЭД ЛЭ ОРУУЛАГ... ЗАhАБАРИНУУД

Австралиин, Бельгиин ба Нидерландинуудай түлөөлэгшэдэй хэлэhэн үгэнүүдтэ сэгнэлтэ үгэхэ зуураа, Вышинский болбол подкомитедые байгуулха гэгшэд Гадаадын Хэрэгүүдэй Министрнүүдэй Соведэй даалгабаряар хэдэн олон недели соо хүдэлмэрилжэ, энэ асуудал тушаа бэлэдхэhэн үргэн ехэ материалтай танилсаха гэжэ бүри оролдоогүй гэбэ. Эдэ делегадууд комиссиин бодото ажал хэрэгтэ сэхэ хабаадалсаха ябадалhаа бэеэ зайсуулна гэжэ Вышинский тэмдэглэбэ. «Австралиин түлөөлэгшэ шэнгеэр хэлэхэ юм болоо hаа, хэрэгтэйшье hаань, үгышье hаань хамаархангүйгөөр заhабаринуудые оруулха юм гээд лэ заhабари оруулжа байха гэhэн зорилго урдаа табина. Заhабаринуудые олоор оруулаа юм хадаа, «эдибхитэй байhанаа» харуулха юм гэжэ бодоно. Энэ «эдибхи» дээрэhээ боложо, бидэнэй толгой үбдэжэ захалаа».

Оройдоо 25 хүнтэй Мон-Сени гэдэгые Советскэ Союз балай ехээр hонирхоногүй. Зүгөөр, Гадаадын Хэрэгүүдэй Министрнүүдэй Соведтэ энэ асуудалые зүбшэн хэлсэхэдэнь Советскэ делегаци анхаралтайгаар шэнжэлжэ үзэhэн байгаа гэжэ Вышинский зааба.

Вышинский болбол австралийска делегациин дурадхалhаа арсажа ямаршье подкомисси байгуулангүйгөөр Мон-Сени тухай асуудалые хаража үзэхые дурадхана. Тиигээд тэрэнэй дурадхал голосовани дээрэ табидаад, олонхиин дуугаар буруушаагдаба.

Венгридэ хамаатай политическэ ба территориальна асуудалнууд тушаа комиссида австралийска делегаци урдынхидаал адли хилэнүүд тухай асуудалые шэнжэлхын тулада «шалган үзэхэ комитет» байгуулхые дурадхаба. Бусад комиссинуудташье энэ заhабариин шал буруу hүрhэниие анхаралдаа абаад, австралийска делегаци болбол өөрынгөө дурадхалые хаража үзэлгые хойшолуулхаар ээлжээтэ арга мэхэ гаргаhан байха юм.

Комисси болбол Венгритэй хэгдэхэ эб найрамдалай договор соо венгерскэ хилэдэ хабаадаха түрүүшын гурбан пунктые hайшааhан байна. Чехословакиин түлөөлэгшэдэй оруулhан заhабаринууд тушаа өөрынгөө hанамжануудые венгерскэ делегациин хэлэхые хүсэhэн хадань, Чехословаки Венгри хоерой хоорондохи хилэ тухай дүрбэдэхи пунктые зүбшэн хэлсэлгэ хойшолуулагдаа. Венгерскэ өөрынгөө hанамжануудые үгэхэ аргатай болобо.

Финляндида хамаатай ...риальна ба политическэ ...нууд тушаа комисси ...гөө заседани дээрэ догов... амбулые, территориальна... тическэ асуудалнууд туш... статьянуудые хаража үз... на. Гансал нэгэ статьян... заhабари оруулхаар бэлдэ... австралийска делегациин ... зүбшэн хэлсэгдэнгүй хой... даа.

Финляндитай хэгдэхэ э... далай договорой проектые ... шаажа ямаршье арсалта... гүй ба австралийска де... бэшэ ондоо нэгэшье ... ямаршье заhабари оруул... хаагүй. Теэд Австралиин ...шэд договорой проектые ... хэлсэлгые унжагайруулха ... бэрхэ болгохын тулада м... шье оролдолго гаргаба.

Австралийска делегаци... халые буруушаажа, СССР... кобританиин, Шэнэ-Зеланд... Францийн түлөөлэгшэд үг... Тиибэ ябашье австралийск... гаци өөрынхеэ буляалдаб... дэнь тэрэнэй дурадхал г... дээрэ табигдаад, нэгэн ... буруушаагдажа орхигдоh...

Комисси болбол догово... олон статьянуудыешье м... хаража шадаха байhан ю... Австралиин түлөөлэгшэ ха... нэр үшөө олон статьянууд... хэжэ байнабди, тиимэ ха... седаниие хойшолуулха гэ... хаба. Иигэжэ хэлэхэдэнь ... делегациин түлөөлэгшэ Н... рэниие буруушаагаад авс... делегацида комиссиин хү... hаатуулха ямаршье эрхэ ... тэдэнэр өөhэдынгөө заhаба... бэлэдхэхэ яhала ехэ сагта... юм гэжэ мэдүүлбэ.

РЕДАКЦИhАА

Манай газетын сентябр... номерто техническэ алду... hанайнь түлөө редакции... лэгшэд нүхэд Данцаранов ... ров, Цыбикдоржиева ба ... гэгшэдтэ зохихо хэмжээ... таба.

Харюусалгата редактор Ц. Д. ДАМДИН...

РЕДАКЦИИН АДРЕС: г. Улан-Удэ, ул. Ленина 26. (ТЕЛЕГРАФНА АДРЕС: Улан-Удэ. Үнэн). ТЕЛЕФОНУУД: ответ. редактора—23. АТС—1-80; зам. редактора—23; ответ. секретаря—3-23; отделов: партийной и комсомольской сельского хозяйства—3-23 (2 зв.); культуры и быта, промышленности и транспорта—4-52; писем трудящихся, внутренней информации и переводов—4-52 (2 зв.); об'явлений—2-64 (2 зв.).

Н—00690 Типография Государственного газетного издательства, при Совете Министров БМАССР. тираж 10.000